

THAI ADMINISTRATIVE JUSTICE SYSTEM

โครงสร้างศาลปกครองไทย

สถาปัตยกรรมแห่งความยุติธรรมทางปกครอง

บทบาทตุลาการ ระบบองค์กร และกลไกการพิจารณาคดี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

มาตรา ๑๙๗ : ขอบเขตและอำนาจศาลปกครอง

อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีปกครอง

- คดีอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมาย
- คดีอันเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครอง

การจัดตั้ง วิธีพิจารณาคดี และการดำเนินงานให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

โครงสร้างศาลปกครอง

ข้อยกเว้นอำนาจศาล

ไม่รวมถึงการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรอิสระ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญขององค์กรนั้น ๆ

จุดกำเนิดแห่งอำนาจ: รัฐธรรมนูญ มาตรา 197

ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณา
พิพากษาคดีปกครองอันเนื่องมาจ
จากการใช้อำนาจทางปกครอง
ตามกฎหมายหรือเนื่องมาจาก
การดำเนินการกิจการทางปกครอง...

คดีปกครองไม่ได้เกิดจากการที่
"รัฐเป็นคู่กรณี" เท่านั้น
แต่ต้องเป็นข้อพิพาทที่เกิดจาก
**การใช้อำนาจ (Exercise
of Power)**
หรือ **การดำเนินการกิจการ
(Administrative Activities)**
ของฝ่ายปกครอง

โครงสร้างสถาปัตยกรรม ทางนิติศาสตร์

มาตรา 197

เสาหลักที่ 1:
**การใช้อำนาจ
ทางปกครอง**

(คดีปกครองที่เกิดจาก
อำนาจฝ่ายเดียวของรัฐ)

เสาหลักที่ 2:
**การดำเนินการ
ทางปกครอง**

(คดีปกครองที่เกิดจาก
การจัดทำบริการสาธารณะ)

สองขั้วทฤษฎีที่ประกอบร่างเป็นเขตอำนาจศาลปกครองไทย

เสาหลักที่ 1:

การใช้อำนาจทางปกครอง

การที่รัฐใช้อำนาจตามกฎหมายมหาชน เพื่อ ก่อ เปลี่ยนแปลง
ระบอบ หรือกระทบสิทธิหน้าที่ของเอกชน โดยอาศัย
“อำนาจฝ่ายเดียว” (Unilateral Power)

ทฤษฎี Public Authority (Maurice Hauriou) -
รัฐมีอำนาจพิเศษเหนือเอกชนเพื่อประโยชน์สาธารณะ
แต่ต้องอยู่ภายใต้หลักนิติธรรม

การออกคำสั่ง
ทางปกครอง

การเพิกถอน
ใบอนุญาต

การเวนคืน

การออกกฎ

เสาหลักที่ 2: การดำเนินการกิจการทางปกครอง

ข้อพิพาทที่เกิดจากการดำเนินการกิจของรัฐในการ 'จัดทำบริการสาธารณะ' แม้จะไม่ใช่การใช้อำนาจบังคับเหนือเอกชนโดยตรง

ทฤษฎี Public Service (Léon Duguit) -หน้าที่สำคัญสูงสุดของรัฐคือการ **จัดทำบริการสาธารณะ** ซึ่งต้องถูกตรวจสอบโดยศาลปกครอง

โรงพยาบาลของรัฐ

การจัดการศึกษา

การสร้าง/บำรุงถนน

องค์การมหาชน

เมทริกซ์วิเคราะห์ความต่างแห่งอำนาจรัฐ

	การใช้อำนาจทางปกครอง (Public Authority)	การดำเนินการกิจการทางปกครอง (Public Service)
ฐานคิด / Underlying Theory	ทฤษฎี Public Authority (Maurice Hauriou) 	ทฤษฎี Public Service (Léon Duguit)
ลักษณะการกระทำ / Nature of Action	ใช้อำนาจบังคับตามกฎหมาย 	ปฏิบัติภารกิจหรือ จัดทำบริการสาธารณะ
สถานะแห่งอำนาจ / Power Dynamic	มีลักษณะใช้อำนาจ “เหนือ” เอกชนฝ่ายเดียว 	อาจ “ไม่มี” การใช้อำนาจเหนือเอกชน
ตัวอย่างรูปธรรม / Practical Examples	คำสั่งทางปกครอง, เพิกถอนใบอนุญาต 	โรงพยาบาลรัฐ, มหาวิทยาลัย, ถนนหลวง

จากทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติ: บทขยายเขตอำนาจศาล

พ.ร.บ. จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9
ขยายหลักการของรัฐธรรมนูญออกเป็นประเภทข้อพิพาทที่ชัดเจน

โล่แห่งนิติรัฐ

รัฐธรรมนูญ มาตรา 197 คือการหลอมรวม (Synthesis)
ทฤษฎี Public Authority และ Public Service เข้าด้วยกัน

ทำให้ศาลปกครองไทยมีอำนาจ
ควบคุมรัฐอย่างครอบคลุม

คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเอกชน
จากการใช้อำนาจมหาชน

ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย
ของการดำเนินการทางสาธารณะ

กลไกเฉพาะทางเพื่อรักษาสมดุลระหว่างอำนาจรัฐและสิทธิประชาชน

ประชาชน

(ผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจรัฐ)

หน่วยงานของรัฐ / เจ้าหน้าที่ของรัฐ

(รวมถึงหน่วยงานรัฐวิสาหกิจตนเอง)

คำสั่งทางปกครอง

การละเลยต่อหน้าที่

สัญญาทางปกครอง

ความรับผิดทางละเมิด
ของหน่วยงานรัฐ

ข้อพิพาทเกี่ยวกับการ
บริหารงานบุคคลภาครัฐ

ลักษณะเฉพาะที่ ๑: ระบบไต่สวน

ระบบกล่าวหา

ศาลเป็นเพียงคนกลางผู้รับฟัง
การพิจารณาพิพากษาอยู่คู่กับความ

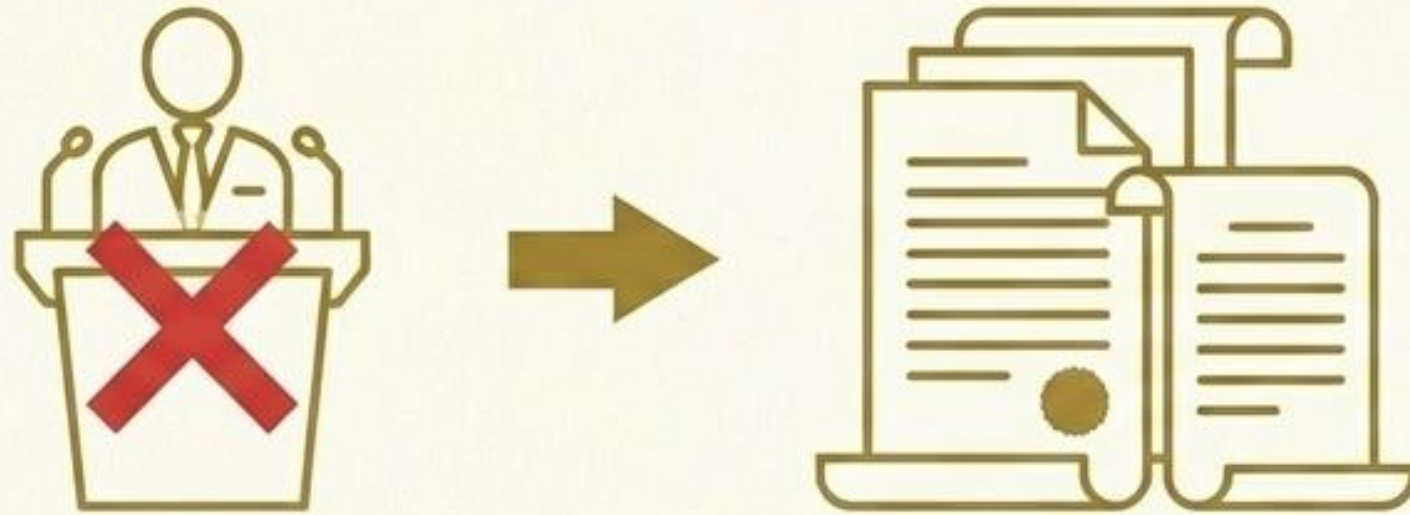
ระบบไต่สวน (ศาลปกครอง)

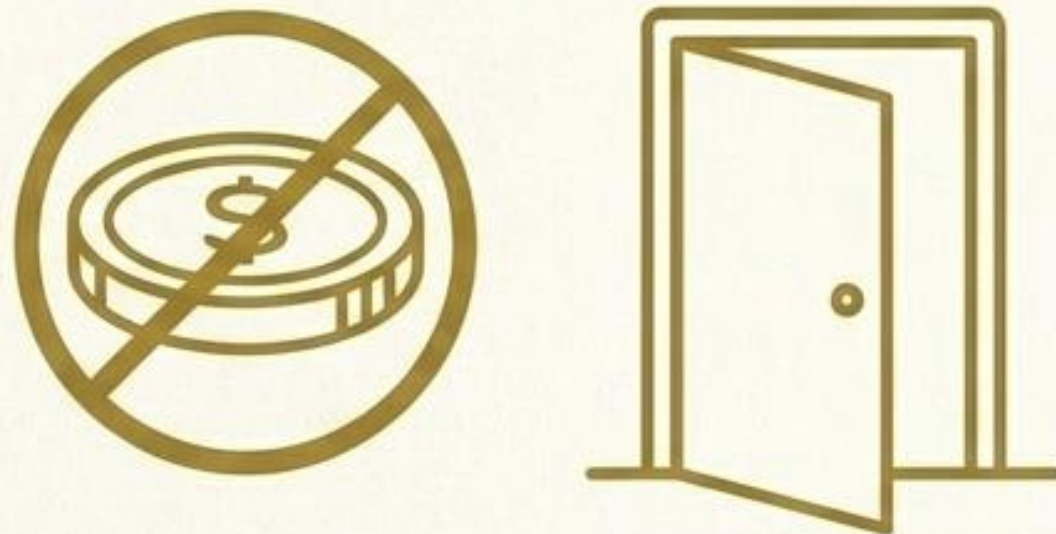
การค้นหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายโดยศาล

ศาลมีบทบาทเชิงรุกในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม
จากหน่วยงานรัฐ เพื่อลดความเสียหายของประชาชน
(อ้างอิง: มาตรา ๕๕ วรรคสาม, ระเบียบที่ประชุมใหญ่ฯ ข้อ ๕)

ลักษณะเฉพาะที่ ๒ และ ๓: เป็นหนังสือและเข้าถึงง่าย

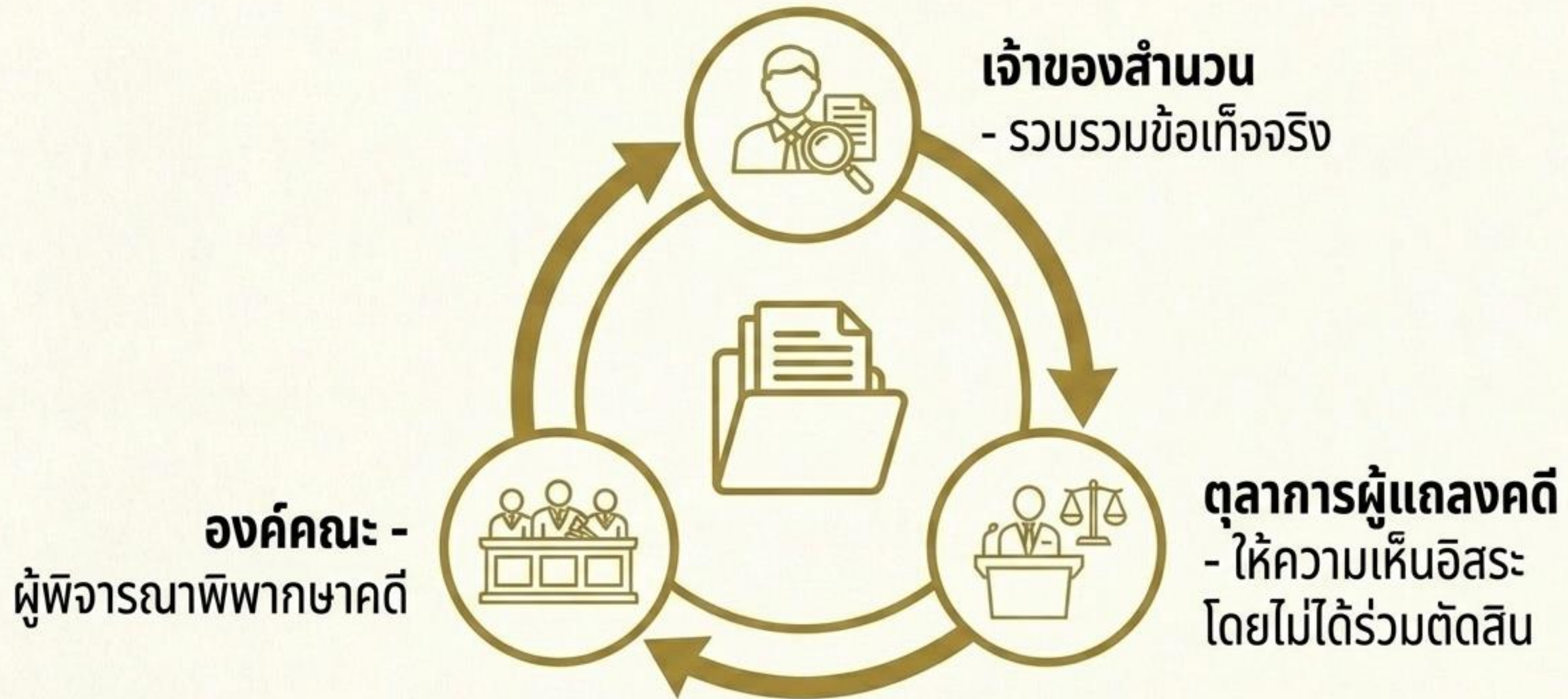

กระบวนการพิจารณาเป็นหนังสือ:
เน้นการพิจารณาจากเอกสารเป็นหลัก
ยิ่งกว่าการคำเบิกความด้วยวาจา
เพื่อความชัดเจนและตรวจสอบได้

ความสะดวกและประหยัด:
ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล
(เว้นแต่คดีที่มีคำขอค่าเสียหาย ตามมาตรา ๔๕ วรรคสี่)
วิธีการยื่นฟ้องไม่ยุ่งยาก (มาตรา ๔๕, ๔๖)
รวมถึงมีการเยียวยากรณีการฟ้องผิดพลาด (มาตรา ๔๗)

ลักษณะเฉพาะที่ ๔: ระบบตรวจสอบถ่วงดุลภายใน

การแยกบทบาทเพื่อสร้างความโปร่งใสและตรวจสอบความถูกต้องซึ่งกันและกันก่อนมีคำพิพากษา

“

ศาลปกครองมีหลักกฎหมายทั่วไปว่าด้วย
วิธีพิจารณาคดีปกครองเป็นของตนเอง
ไม่ใช้วิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม

คำสั่งศาลปกครองสูงสุด
ที่ อ. ๕๐๔/๒๕๕๕

คำสั่งศาลปกครองสูงสุด
ที่ อ. ๑๑๖๓/๒๕๕๘

โครงสร้าง 2 ชั้นศาล: สถาปัตยกรรมหลักแห่งการพิจารณาคดี

ศาลปกครองชั้นต้น: ประตูด่านแรกสู่กระบวนการยุติธรรมทางปกครอง

ผู้ฟ้องคดีต้องยื่นฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้นที่มีเขตอำนาจเหนือคดีเป็นหลัก

ส่วนกลาง:
ศาลปกครองกลาง

ภูมิภาค:
กระจายตัวเพื่อให้
ประชาชนเข้าถึงได้สะดวก
(เช่น เชียงใหม่, ขอนแก่น,
นครราชสีมา, สงขลา,
ภูเก็ต, ระยอง, ยะลา)

ระบบองค์คณะ:
ต้องมีตุลาการอย่างน้อย 3 คน
เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา

ตำแหน่งสำคัญ: อธิบดี > รองอธิบดี >
ตุลาการหัวหน้าคณะ > ตุลาการศาลปกครอง
> ตุลาการเจ้าของสำนวน > **ตุลาการผู้แถลงคดี**

ศาลปกครองสูงสุด: องค์กรผู้วางบรรทัดฐานและควบคุมอำนาจรัฐระดับสูงสุด

ตั้งอยู่ในส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร)

องค์คณะตุลาการอย่างน้อย 5 คน
(สะท้อนความสำคัญในการวางบรรทัดฐานกฎหมาย)

พิจารณาพิพากษาคดีอุทธรณ์จากศาลปกครองชั้นต้น

พิจารณาคดีที่กฎหมายกำหนดให้อยู่ในอำนาจโดยตรง

ตำแหน่งสำคัญ: ประธานศาลปกครองสูงสุด > รองประธานฯ > ประธานแผนกคดี > ตุลาการศาลปกครองสูงสุด > ตุลาการเจ้าของสำนวน > ตุลาการผู้แถลงคดี

หัวใจของคดีปกครอง: วิธีพิจารณาแบบ ‘ไต่สวน’

ระบบกล่าวหา (Adversarial)

ศาลเป็นกลาง รอฟังพยานหลักฐาน
จากคู่กรณีอย่างเคร่งครัด

ระบบไต่สวน (Inquisitorial)

- ศาลมี **บทบาทเชิงรุก** ในการแสวงหาข้อเท็จจริง
- ไม่อาศัยเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่กรณีนำเสนอ
- เป้าหมาย: ค้นหาความจริงที่แท้จริง เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ

สถาปัตยกรรมแห่งการตัดสิน: การแบ่งบทบาทเพื่อถ่วงดุลภายในคดี

องค์คณะตุลาการ

ผู้ชี้ขาด

พิจารณาข้อมูลทั้งหมด
และลงมติวินิจฉัยคดี

ตุลาการ เจ้าของสำนวน

ผู้แสวงหาความจริง

รับผิดชอบสำนวน,
แสวงหาข้อเท็จจริงเชิงรุก,
และเสนอประเด็นคดี

คำพิพากษา

ตุลาการ ผู้แถลงคดี

ผู้ตรวจสอบอิสระ

เสนอความเห็นทางกฎหมาย
"อย่างเป็นอิสระ"
เพื่อประกอบการวินิจฉัย
(ไม่ผูกพันองค์คณะ)

สำนักงานศาลปกครอง: กลไกการอิสระผู้ขับเคลื่อนภารกิจศาล

ข้อควรระวัง: สำนักงานศาลปกครอง 'มิใช่ศาล' แต่เป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญ

บังคับบัญชาโดย 'เลขาธิการสำนักงานศาลปกครอง'
→ ขึ้นตรงต่อ 'ประธานศาลปกครองสูงสุด'

งานธุรการศาล

(รับคำฟ้อง, ดำเนินการตามคำสั่งศาล)

งานคดีและการบังคับคดี

(ช่วยงานบังคับคดี)

งานวิชาการ

(รวบรวมข้อมูล, วิเคราะห์สาเหตุของคดี)

การเผยแพร่และพัฒนา

(เผยแพร่คำพิพากษา, พัฒนาบุคลากร
และกฎหมายมหาชน)

พิมพ์เขียวองค์กร: สรุปภาพรวมสถาปัตยกรรมศาลปกครอง

3 เสาหลักแห่งศาลปกครอง

ระบบศาลปกครองไทยออกแบบให้มี “การแยกบทบาท”
เพื่อสร้างการถ่วงดุลทางความคิด

ตุลาการเจ้าของสำนวน

ผู้แสวงหาข้อเท็จจริง
(จัดทำสำนวนคดี)

ตุลาการผู้แถลงคดี

ผู้ให้ความเห็นอิสระ
(วิเคราะห์ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย)

ตุลาการองค์คณะ

ผู้วินิจฉัยชี้ขาด
(พิจารณาและพิพากษา)

วิเคราะห์บทบาท อำนาจ และข้อจำกัด

	ตุลาการเจ้าของสำนวน	ตุลาการผู้แถลงคดี	ตุลาการองค์คณะ
บทบาทหลัก	ดำเนินกระบวนการพิจารณา จัดการสำนวน และกำหนด ประเด็นพิพาท	ศึกษาสำนวนโดยอิสระ และจัดทำคำแถลงการณ์	พิจารณา ประชุมปรึกษา ลงมติ และจัดทำคำพิพากษา
ลักษณะอำนาจ	✓ อำนาจเชิงจัดการคดีและ ไต่สวนแสวงหาข้อเท็จจริง	✓ อำนาจเชิงให้ความเห็นทาง กฎหมายต่อผลคดีอย่าง เป็นกลาง	✓ อำนาจตุลาการแท้ในการ ชี้ขาดคดี
ข้อจำกัดสำคัญ	🔒 ไม่ใช่ผู้วินิจฉัยคดีโดยลำพัง (ต้องเสนอองค์คณะ)	🔒 ไม่มีอำนาจลงมติพิพากษา (คำแถลงการณ์ไม่ผูกพัน องค์คณะ)	🔒 ต้องพิจารณาจากสำนวน ข้อเท็จจริง และคำแถลง การณ์อย่างรอบด้านเท่านั้น

เส้นทางของสำนวน: ลำดับกระบวนการพิจารณา 9 ขั้นตอน

Phase 1: เตรียมคดี

Phase 2: ตรวจสอบอิสระ

Phase 3: ชี้ขาด

ตุลาการเจ้าของสำนวน: "แกนกลางของการเตรียมคดี"

ทำหน้าที่แบบ "เชิงรุก"
(Proactive)
ตามระบบไต่สวน
ไม่ใช่เพียงกรรมการกลาง
เหตุเพราะคดีปกครอง
เอกสารหลักฐานมักอยู่ใน
มือหน่วยงานของรัฐ
ศาลจึงต้องช่วยแสวงหา
ข้อเท็จจริงให้ปรากฏครบถ้วน

ตรวจคำฟ้องและ
คำให้การ

กำหนดประเด็น
ข้อพิพาท

เรียกเอกสาร/
พยานหลักฐาน
เพิ่มเติมจากรัฐ

จัดทำบันทึกรายงาน
เสนอองค์คณะว่า
"ข้อเท็จจริง
เพียงพอแล้ว"

คำแถลงการณ์ ≠ คำพิพากษา

คำแถลงการณ์ (Opinion)

- เสนอโดยตุลาการผู้แถลงคดี
- เป็นกลางและอิสระ
- ไม่ผูกพันองค์คณะ
- ไม่ผูกพันองค์คณะ

คำพิพากษา (Judgment)

- มติชี้ขาดโดยตุลาการองค์คณะ
- ผลของการใช้อำนาจตุลาการ
- ผลของการใช้อำนาจตุลาการ

⚓ กลไก “ถ่วงดุลทางความคิด”

องค์คณะรับฟังคำแถลงการณ์เพื่อประกอบการพิจารณา แต่มีสิทธิที่จะ

ทำไมต้องแยกบทบาท?

หลักคิดทางสถาบันเพื่อคุณภาพแห่งความเป็นธรรม

ประสิทธิภาพ (การแสวงหาข้อเท็จจริง)

ผู้ทำสำนวนคลุกคลีกับคดีที่สุด
ช่วยลดช่องว่างพยานหลักฐาน
ระหว่างประชาชนกับรัฐ

ความเห็นอิสระ (การตรวจสอบ)

มี 'เสียงที่สอง' ทางกฎหมาย
ช่วยตรวจสอบความรัดกุม
ก่อนตัดสิน

อำนาจรวมศูนย์ (การชี้ขาด)

สงวนอำนาจตัดสินใจสูงสุด
ไว้ที่การประชุมปรึกษาของ
องค์คณะร่วมกันเท่านั้น

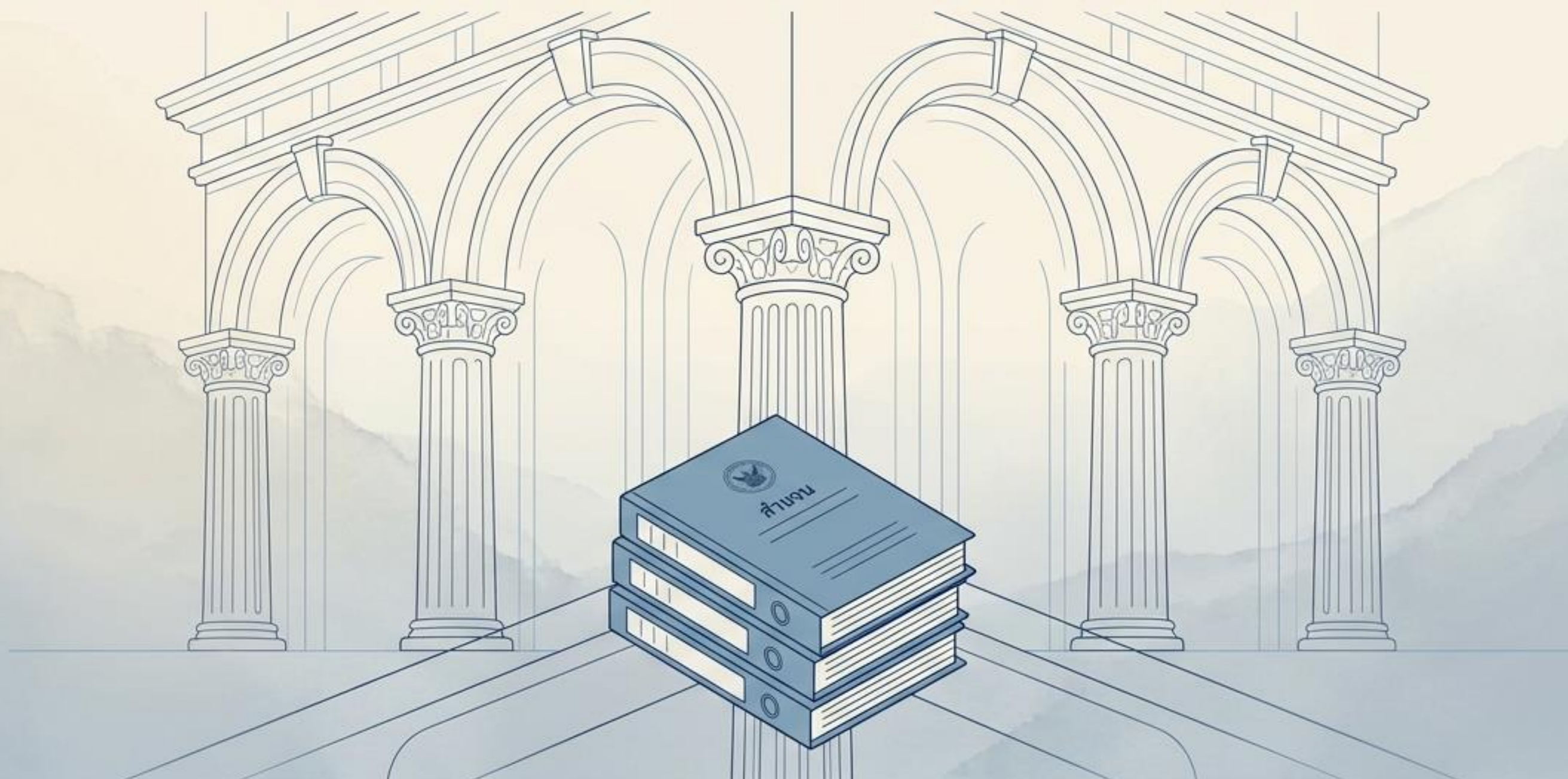
คุณภาพ (ผลลัพธ์)

ผสานความรวดเร็วในการเตรียมคดี
ความรอบคอบในการตรวจสอบ
และความเป็นธรรมในการตัดสิน

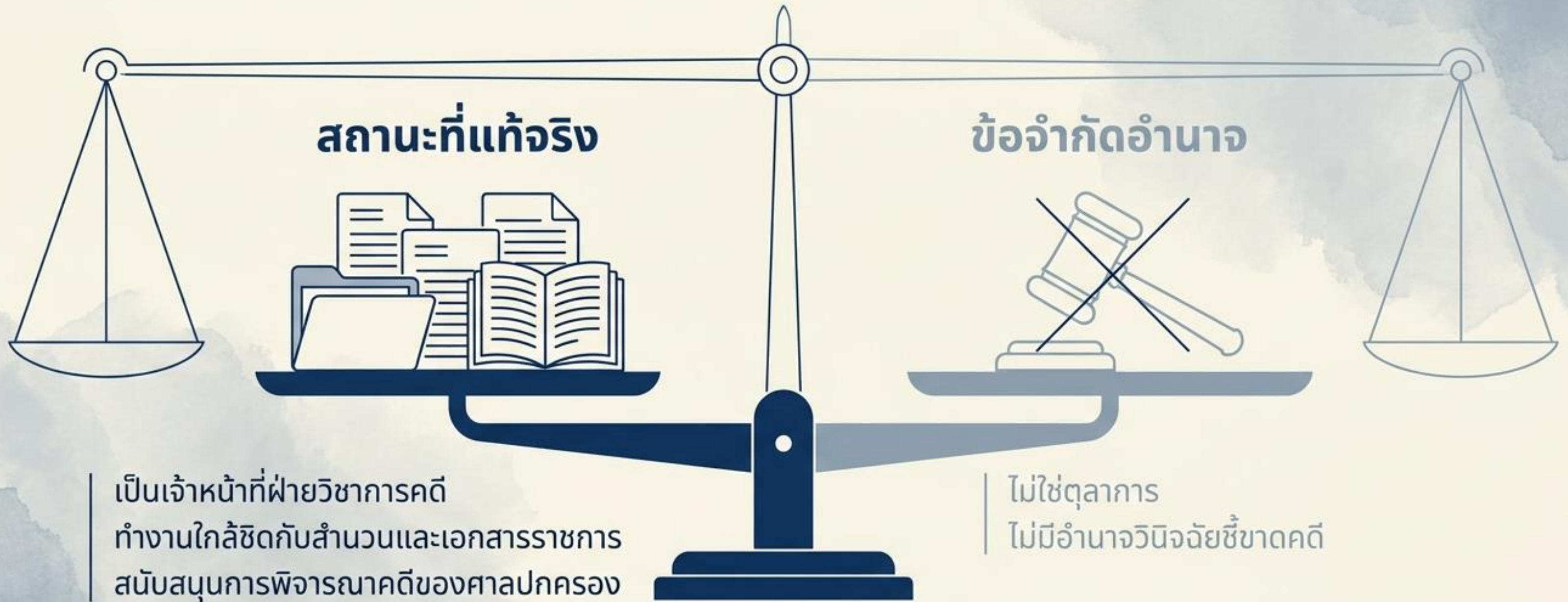
ระบบนี้รับประกันว่าคดีปกครองจะไม่ถูกผูกขาดด้วยมุมมองของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง
แต่ต้องผ่านกระบวนการกลั่นกรองอย่างรอบด้านที่สุด

กลไกเบื้องหลังความยุติธรรมทางปกครอง

บทบาท สถานะ และความสำคัญของเจ้าพนักงานคดีปกครองในระบบไต่สวน

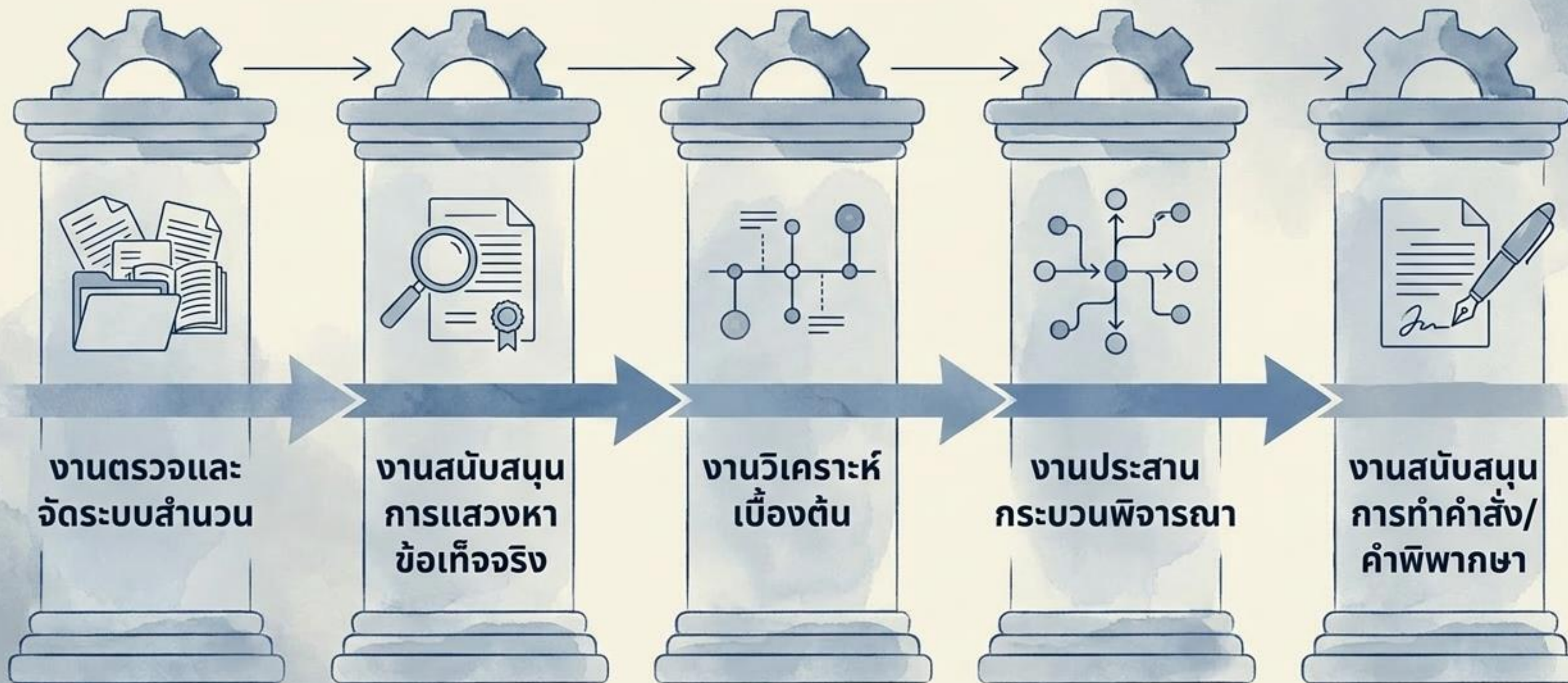

เส้นแบ่งขอบเขตอำนาจ: ผู้สนับสนุน ไม่ใช่ผู้ตัดสิน

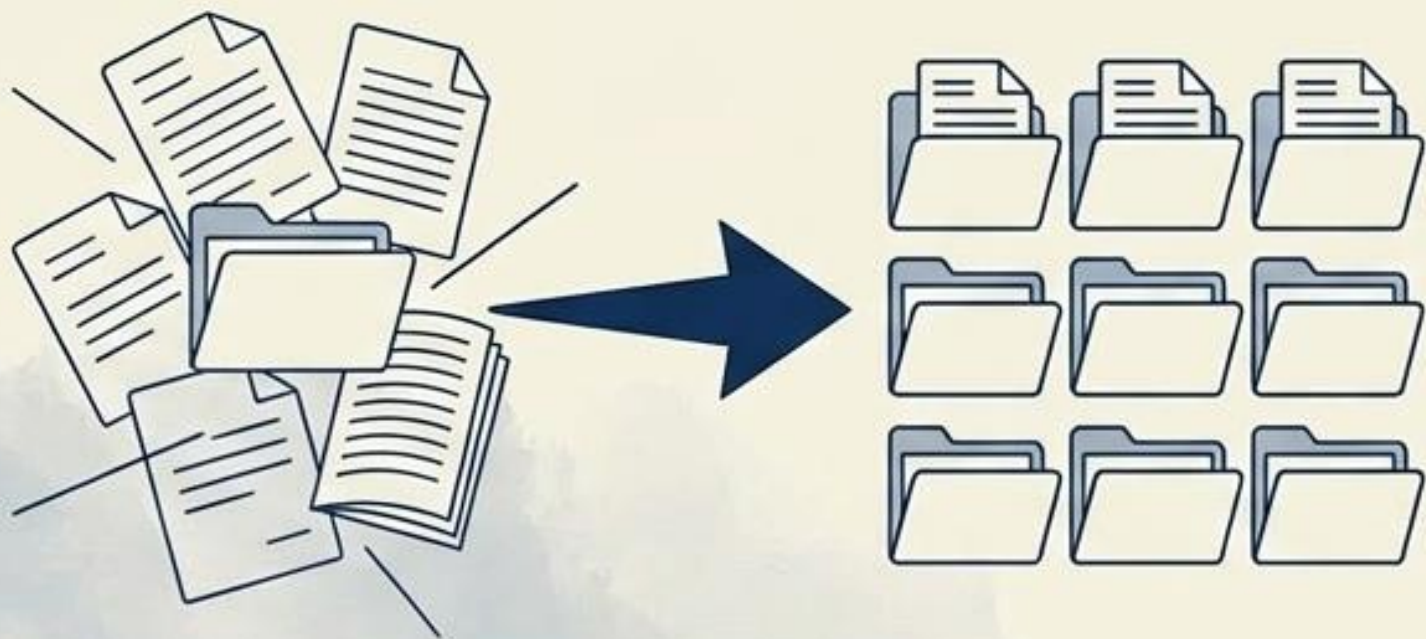
คดีปกครองเต็มไปด้วยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการใช้อำนาจรัฐ ระเบียบ และหนังสือราชการ เจ้าพนักงานคดีปกครองจึงเป็นผู้จัดระเบียบความซับซ้อนเหล่านี้ให้พร้อมสู่การพิจารณา

5 เสาหลักแห่งภารกิจ: จากเอกสารสู่ความยุติธรรม

การวางรากฐาน: จัดระบบสำนวนและแสวงหาข้อเท็จจริง

งานตรวจและจัดระบบสำนวน

จัดหมวดหมู่คำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้าน
และพยานเอกสาร เพื่อให้ตุลาการเจ้าของ
ตรวจพิจารณาได้ทันทีโดยไม่ติดขัด

งานสนับสนุนการแสวงหาข้อเท็จจริง

หัวใจของระบบไต่สวน ช่วยดำเนินการทาง
ธุรการและวิชาการเมื่อตุลาการสั่งเรียกเอกสาร
หรือให้คู่กรณีชี้แจงเพิ่มเติม

การต่อยอดโครงสร้าง: วิเคราะห์ ประสานงาน และเตรียมคำสั่ง

งานวิเคราะห์เบื้องต้น

รวบรวมข้อเท็จจริง ลำดับเหตุการณ์
และประเด็นข้อพิพาท รวมถึง
กฎหมายและแนวคำพิพากษา

ความเห็นนี้ไม่ใช่คำวินิจฉัยของศาล

งานประสาน กระบวนการพิจารณา

จัดการขั้นตอน แจ้งคำสั่งศาล
ติดตามเอกสาร และนัดหมาย
คู่กรณีให้เป็นไปตามระเบียบ

งานสนับสนุนการทำ คำสั่งหรือคำพิพากษา

เตรียมข้อมูล ตรวจสอบเอกสาร
และเรียบเรียงประเด็น

ผู้มีอำนาจวินิจฉัยและลงนาม
ยังคงเป็นตุลาการเท่านั้น

ผู้มีอำนาจวินิจฉัยและลงนาม
ยังคงเป็นตุลาการเท่านั้น

ระบบนิเวศการทำงาน (1): ตุลาการเจ้าของสำนวน

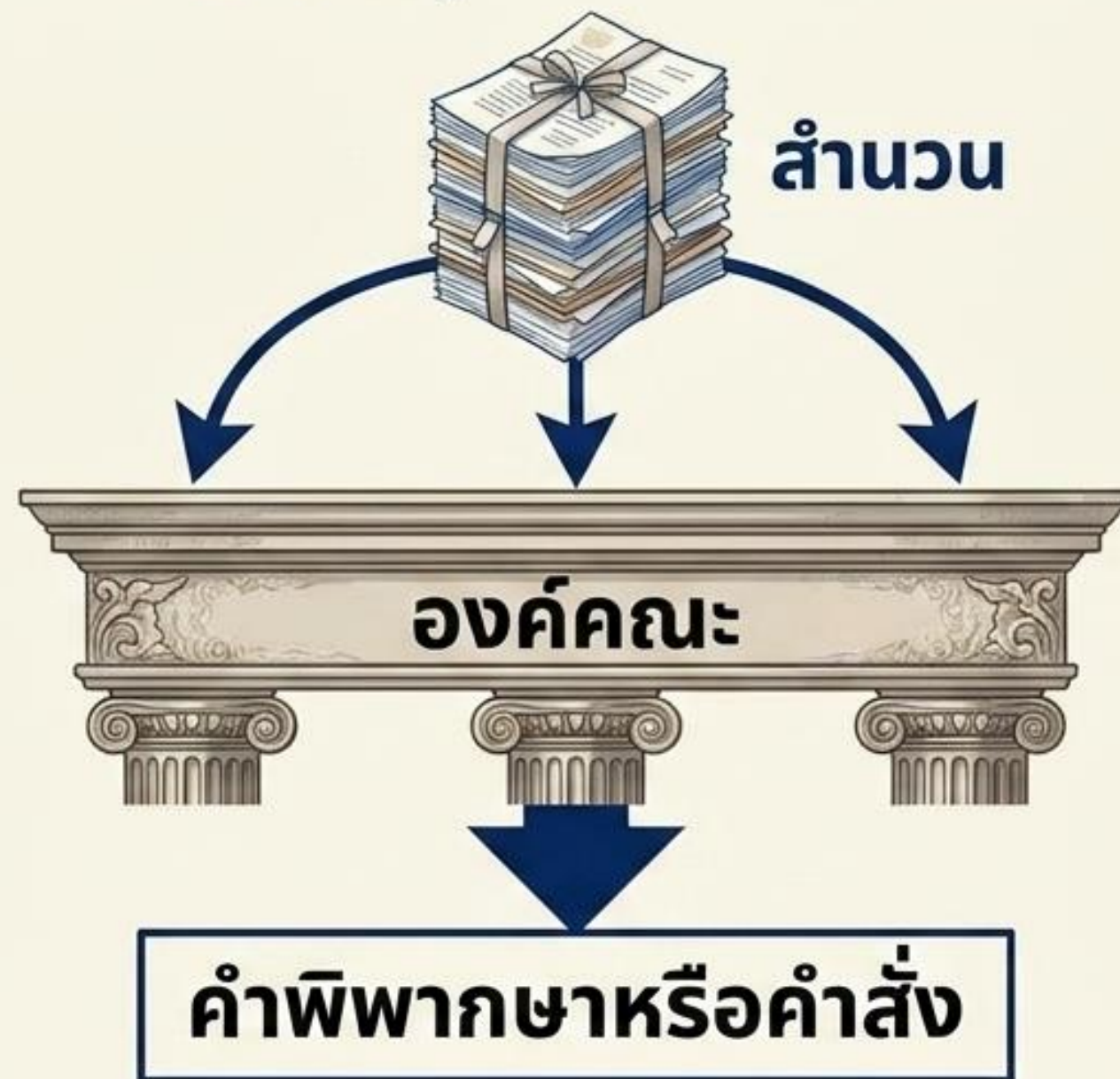
ทำงานใกล้ชิดที่สุดในฐานะ ผู้ช่วยสนับสนุน ไม่ใช่ผู้ใช้ดุลพินิจแทนตุลาการ

ระบบนิเวศการทำงาน (2): ตุลาการผู้แถลงคดี

บทบาททางอ้อม - เจ้าพนักงานคดีปกครองไม่ได้แถลงคดี แต่เตรียมสำนวนให้พร้อมที่สุด เพื่อคุณภาพของการวิเคราะห์คดีอย่างเป็นอิสระ

ระบบนิเวศการทำงาน (3): ตุลาการองค์คณะ

สนับสนุนให้องค์คณะได้รับสำนวนที่ ครบถ้วน, เป็นระบบ, และ
ตรวจสอบได้ เพื่อการพิจารณาพิพากษาชี้ขาด

สมการแห่งความยุติธรรมทางปกครอง

เจ้าพนักงานคดีปกครอง	ตุลาการเจ้าของสำนวน	ตุลาการผู้แถลงคดี	ตุลาการองค์คณะ
ทำให้สำนวนพร้อม	ทำให้คดีพร้อมวินิจฉัย	ทำให้มีความเห็นอิสระ ประกอบการวินิจฉัย	ทำให้เกิดคำพิพากษา หรือคำสั่ง
Support & Organization	Case Direction & Fact-finding	Independent Legal Analysis	Ultimate Adjudication

เจ้าพนักงานคดีปกครองคือจุดเริ่มต้นของความสมบูรณ์ในสำนวน
ซึ่งเป็นรากฐานที่ขาดไม่ได้สำหรับคำพิพากษาที่เป็นธรรม

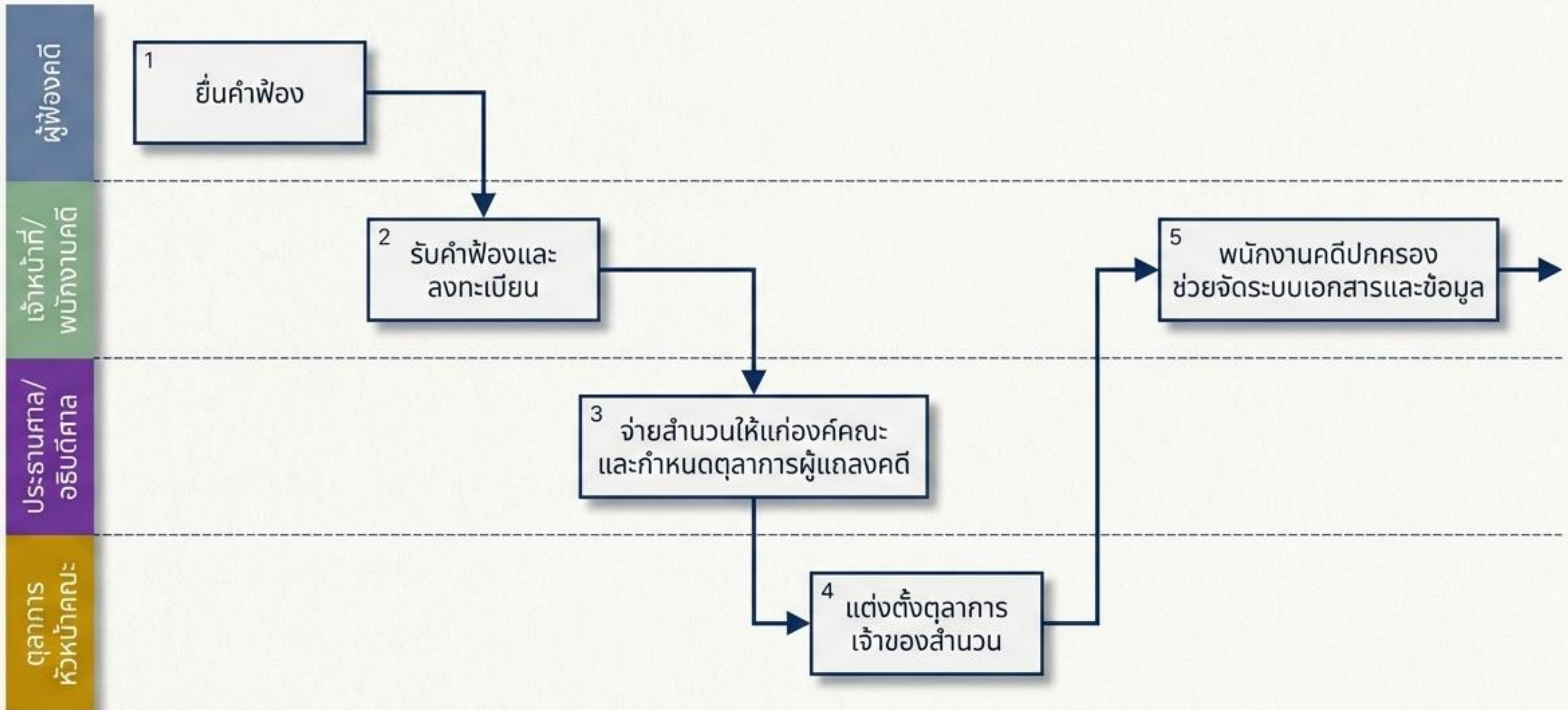
โครงสร้างภาพรวม: ๔ ระยะการดำเนินคดี

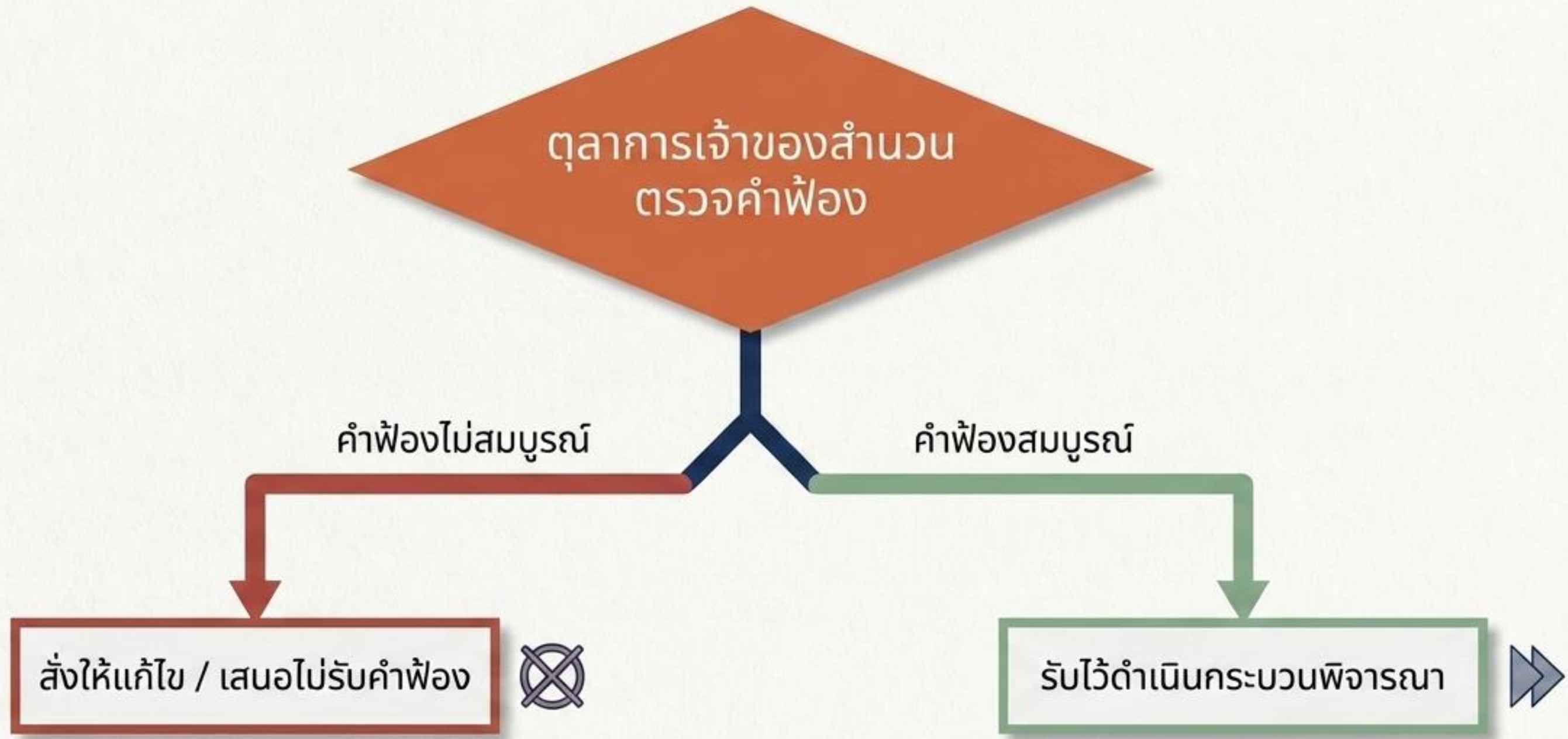
เปรียบเทียบบทบาทตุลาการ (The Judicial Triad Matrix)

	 ตุลาการเจ้าของสำนวน	 ตุลาการผู้แถลงคดี	 องค์คณะ
Role	ผู้อำนวยการกระบวนการ	ผู้ตรวจสอบอิสระ	ผู้ชี้ขาด
Key Duty	ตรวจคำฟ้อง แสวงหาข้อเท็จจริง และเสนอสรุปคดี	ตรวจสอบสำนวนและเสนอคำแถลงการณ์ในวันนั่งพิจารณา	ประชุมปรึกษา ลงมติ และทำคำพิพากษา
ทำงานสอดประสานกันเพื่อความยุติธรรมที่โปร่งใสและรอบด้าน			

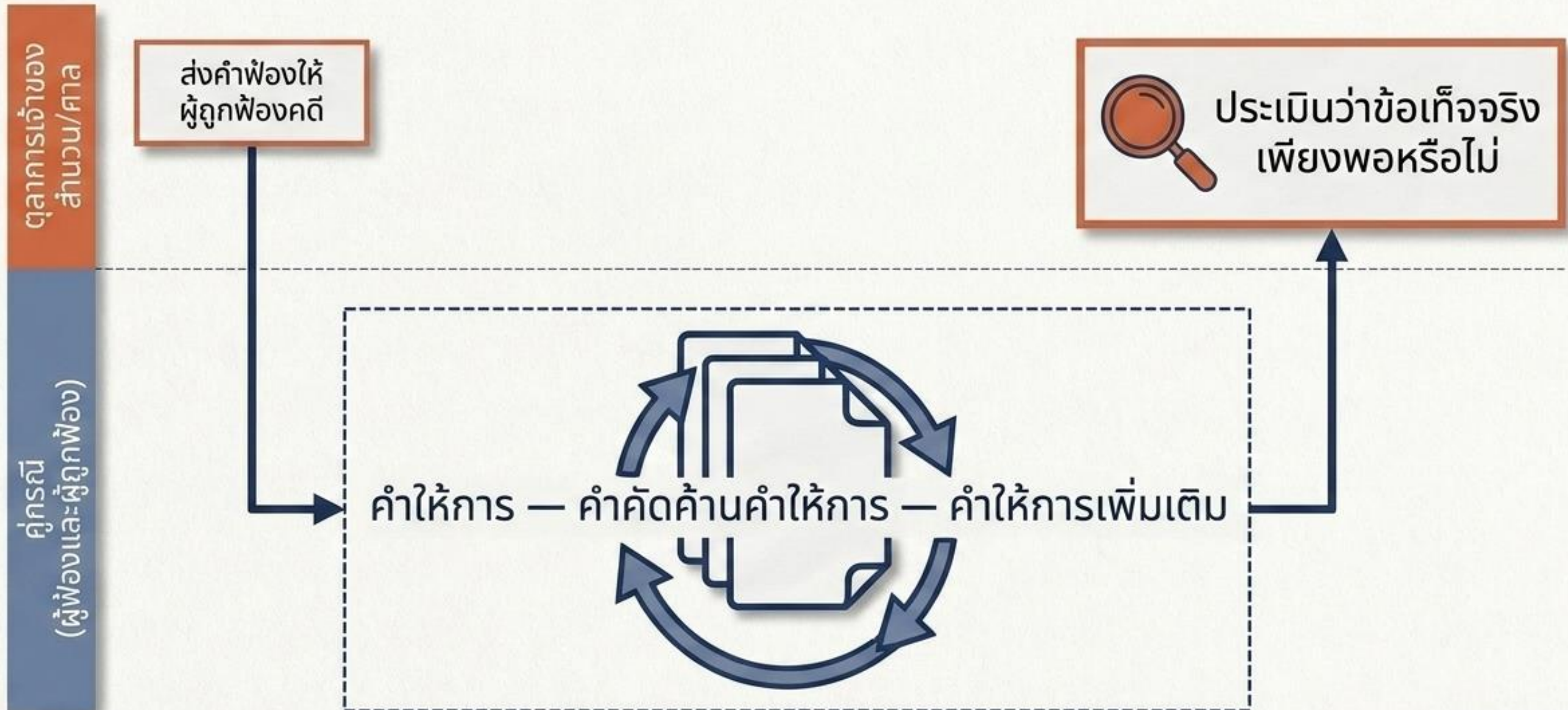
ระยะที่ ๑: การรับฟังและตั้งองค์คณะ

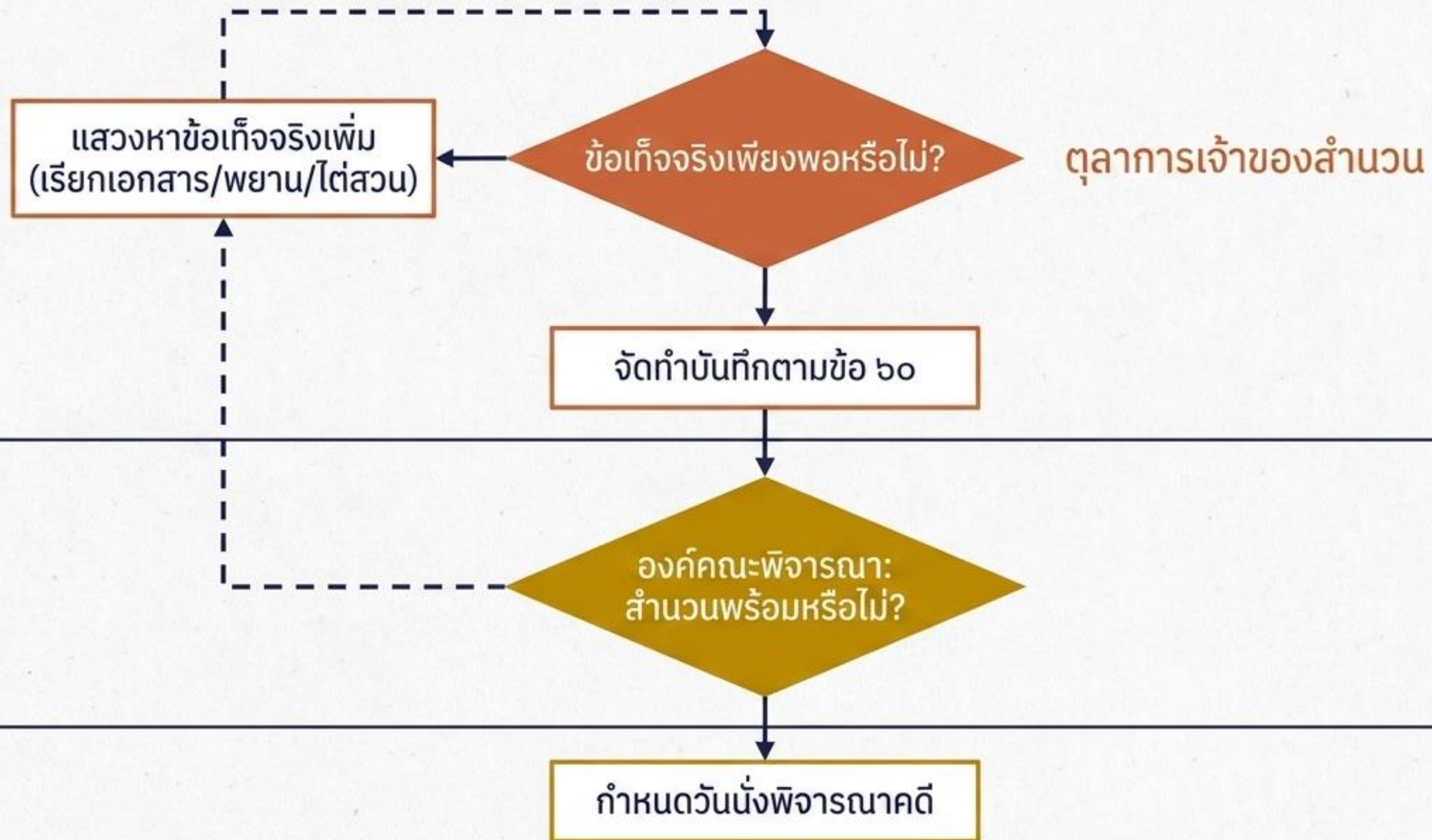
การตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำฟ้อง

ระยะที่ ๒: การแลกเปลี่ยนคำให้การ

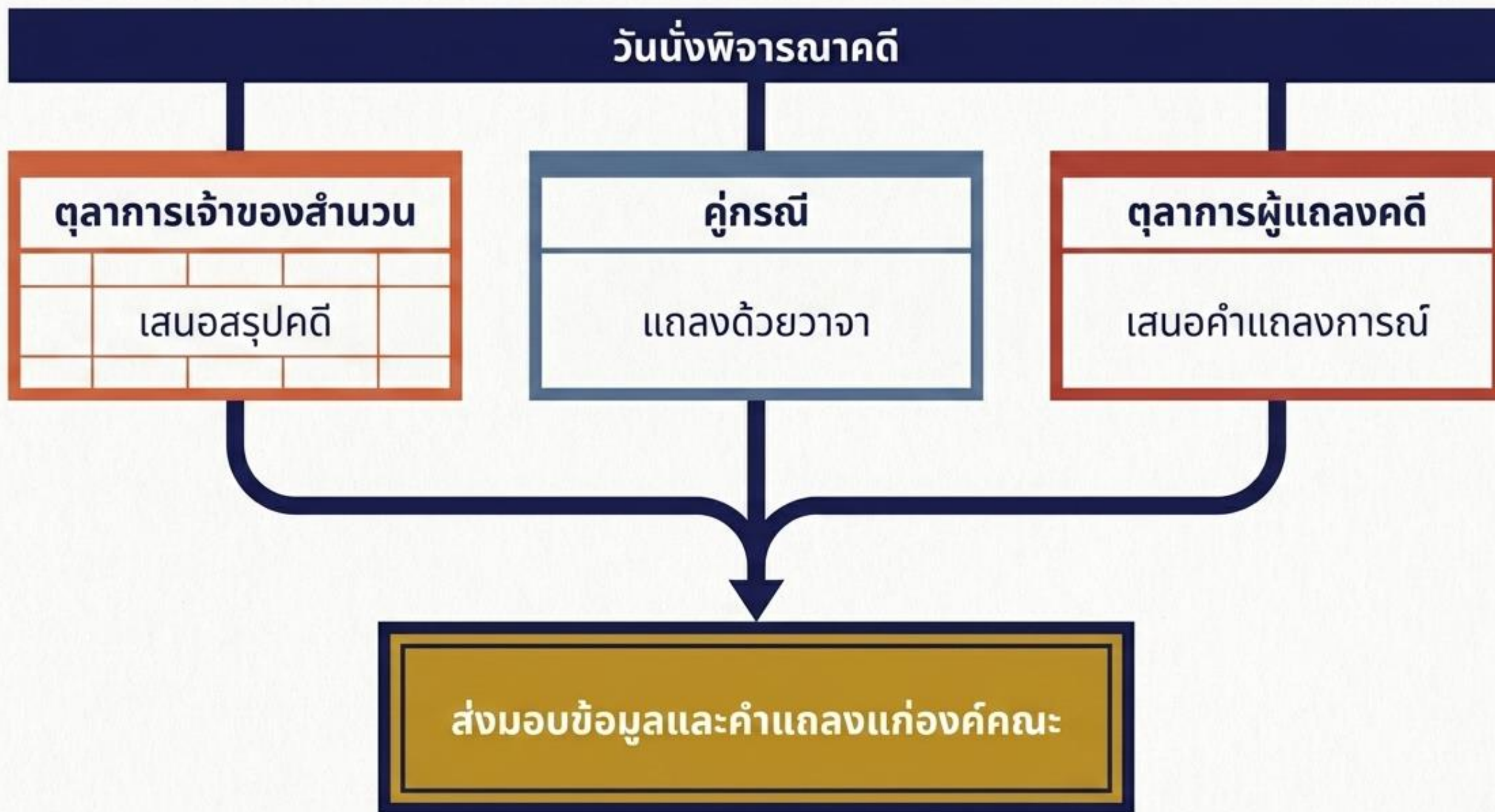
การประเมินพยานหลักฐาน (The Double Filter)

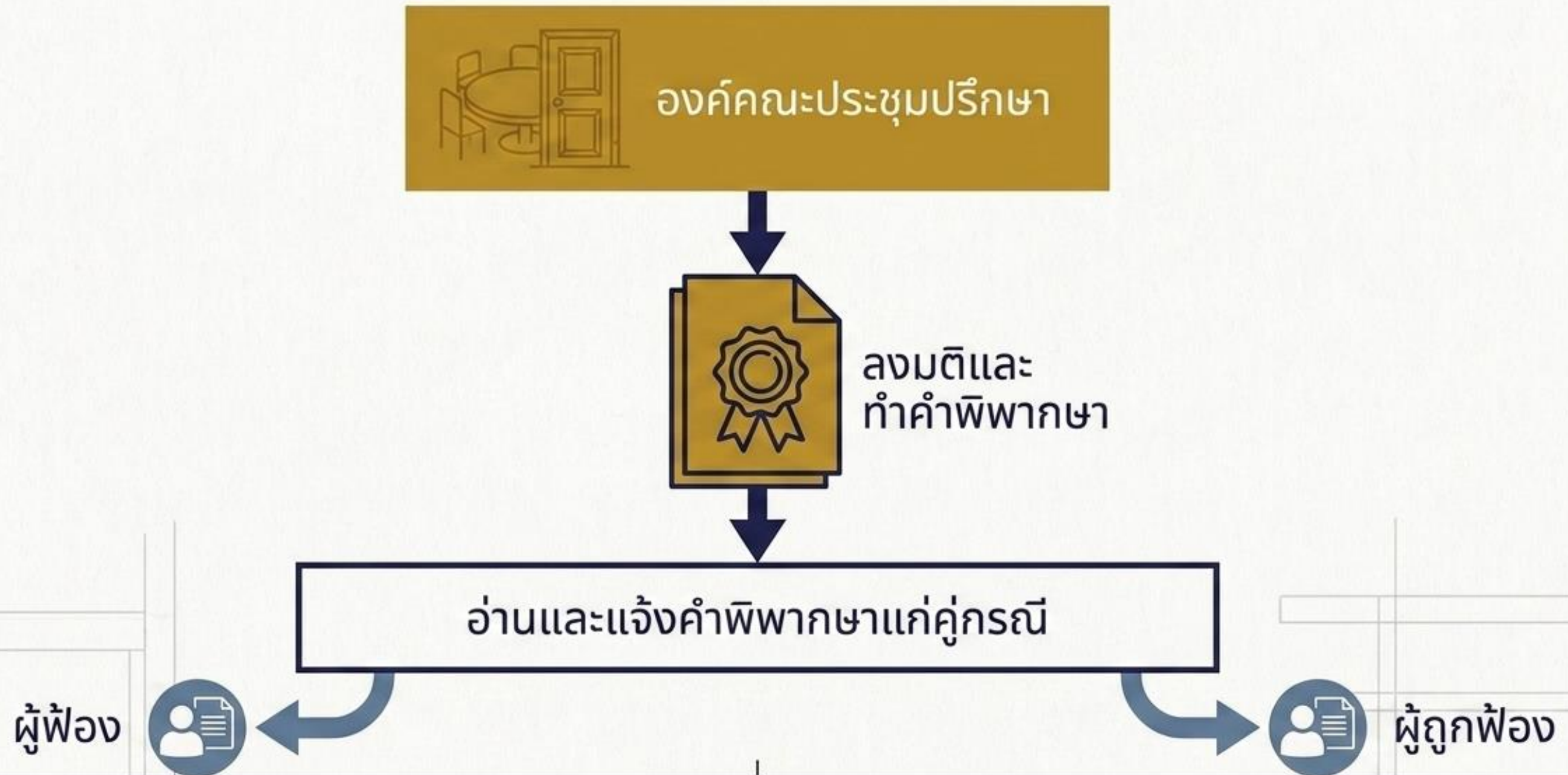
ระยะที่ ๓: การเตรียมคดีและผู้ตรวจสอบอิสระ

โครงสร้างวันนั่งพิจารณาดี (The Anatomy of a Hearing Day)

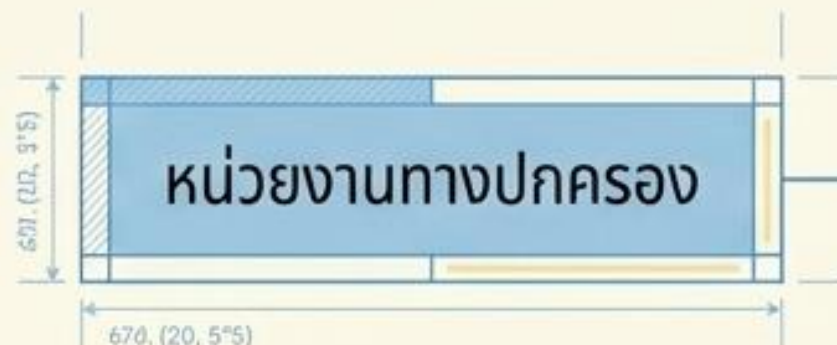
ระยะที่ ๔: การชี้ขาดและคำพิพากษา

สรุปเส้นทางคดี: จังหวะแห่งกระบวนการ (The Rhythm of the Process)

องค์ประกอบของคดี: 'หน่วยงานทางปกครอง'

กระทรวง ทบวง กรม (ส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม)

ราชการส่วนภูมิภาค / ราชการส่วนท้องถิ่น

รัฐวิสาหกิจที่สร้างขึ้นโดย พ.ร.บ. หรือ พ.ร.ฎ.

หน่วยงานอื่นของรัฐ

หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจ/ดำเนินกิจการทางปกครอง

องค์ประกอบของคดี: 'เจ้าหน้าที่ของรัฐ'

(๑) ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง คณะบุคคล
หรือผู้ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานทางปกครอง

(๒) คณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท
คณะกรรมการหรือบุคคลซึ่งมีกฎหมายให้อำนาจในการออกกฎ คำสั่ง
หรือมติใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อบุคคล

(๓) บุคคลที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตาม (๑) หรือ (๒)

บรรทัดฐานคำพิพากษา: สถานะของเจ้าหน้าที่รัฐ

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ ๕๘๕/๒๕๔๖

ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นผู้บริหารของธนาคารแห่งประเทศไทย (รัฐวิสาหกิจที่จัดขึ้นโดย พ.ร.บ.) ถือเป็นหน่วยงานทางปกครองตามมาตรา ๓ แห่ง พ.ร.บ.จัดตั้งศาลปกครองฯ พ.ศ. ๒๕๔๒

→ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย
จึงมีฐานะเป็น 'เจ้าหน้าที่ของรัฐ'

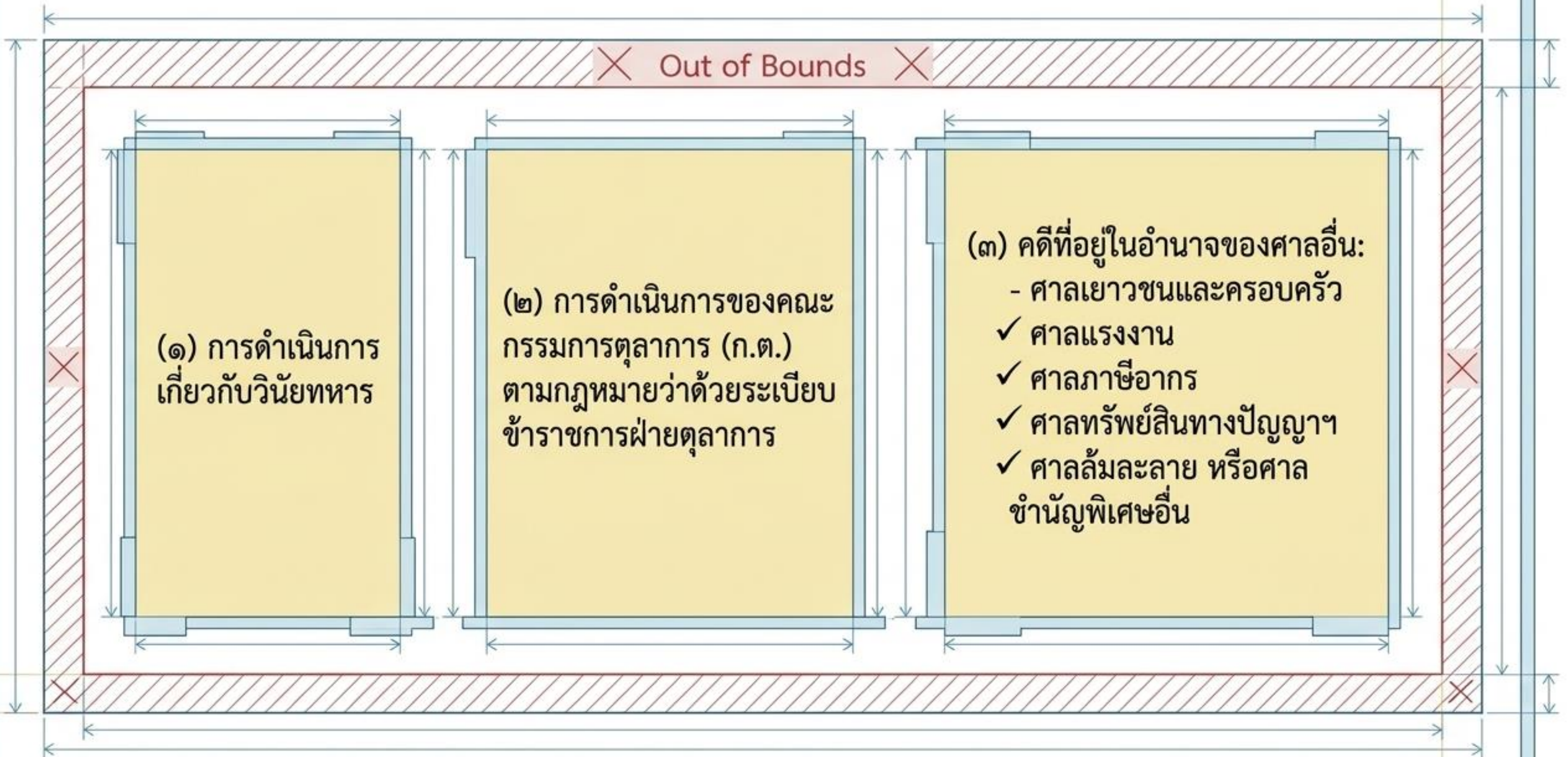
30'

-10'

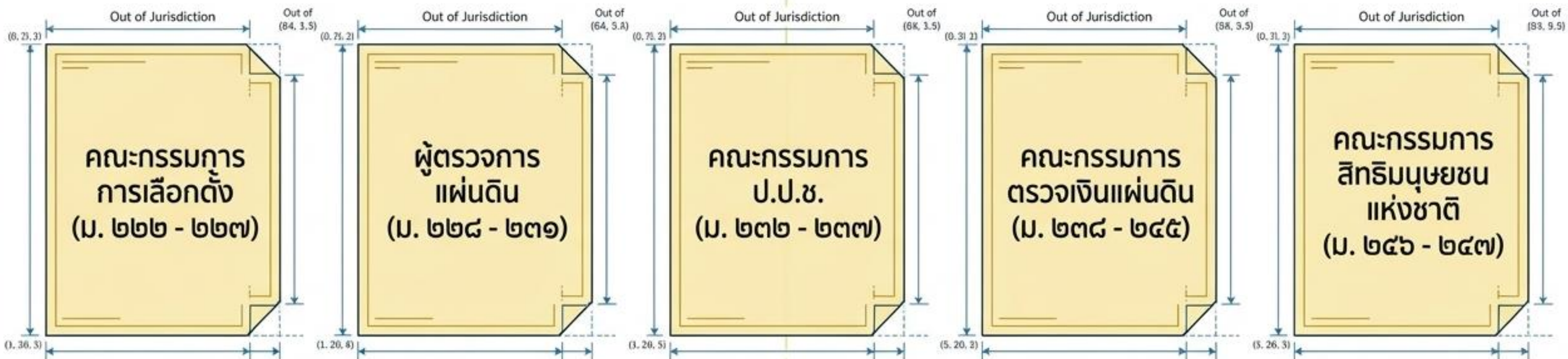
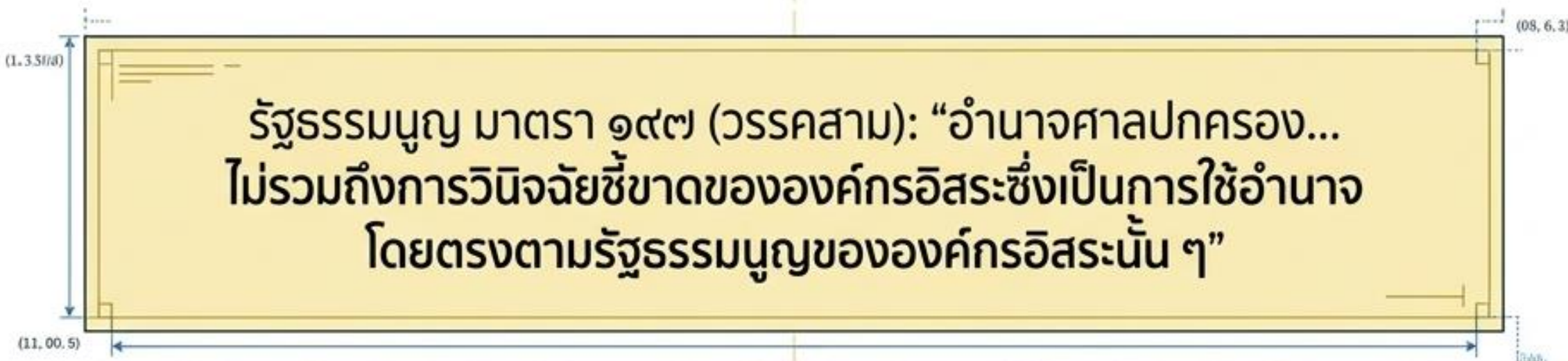
อาณาเขตอำนาจศาล: คดีที่อยู่ในอำนาจศาลปกครอง

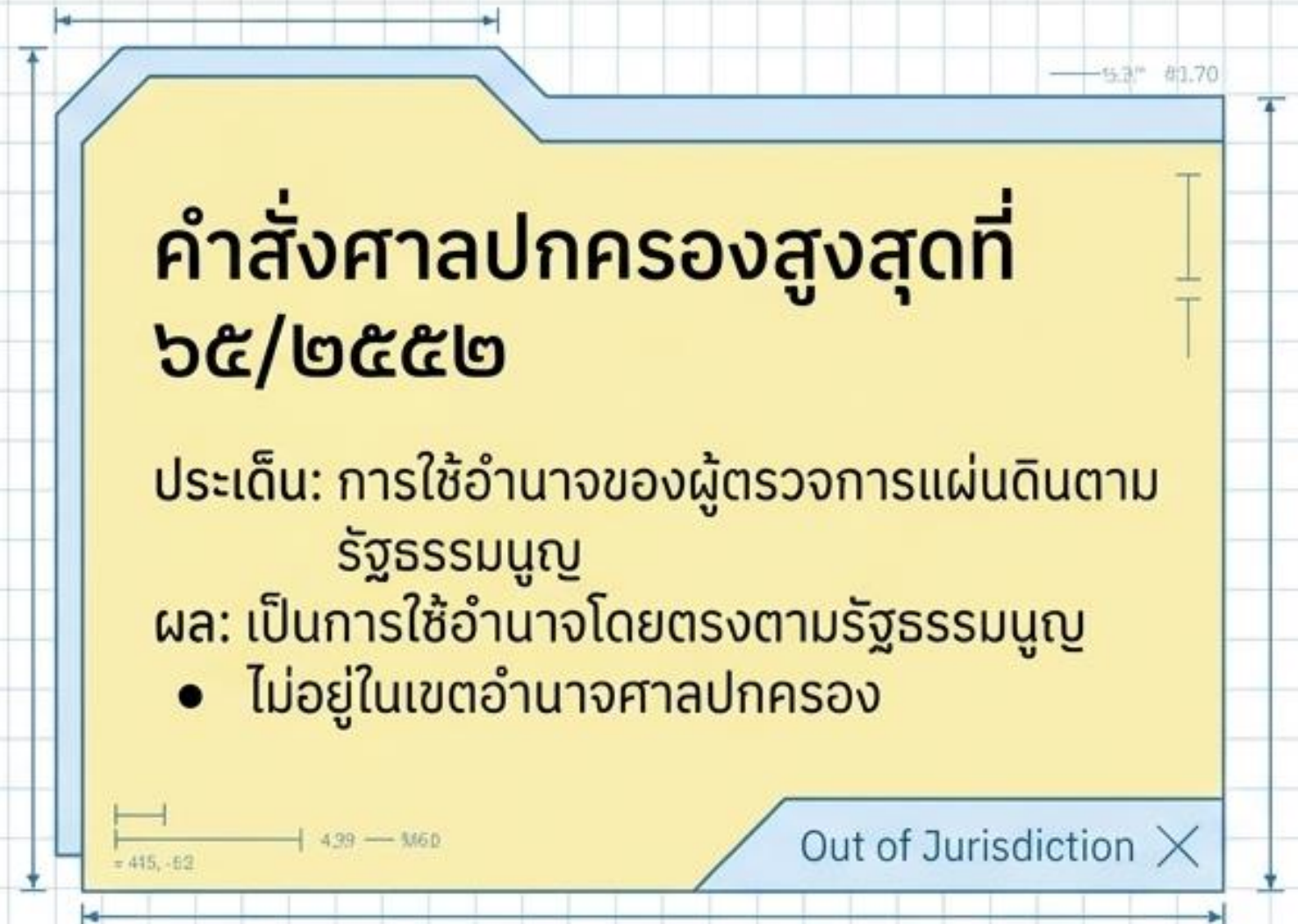
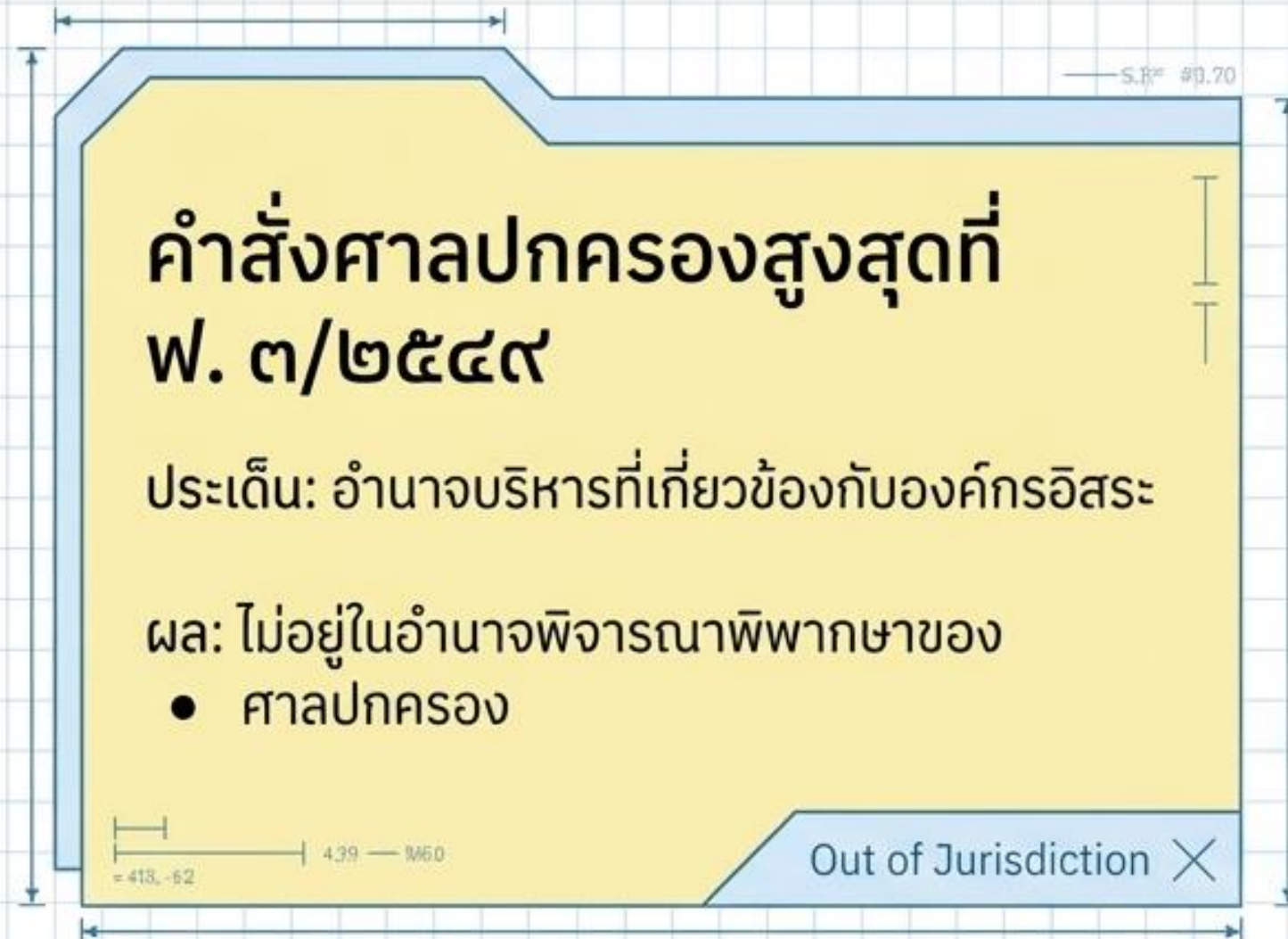
ขอบเขตที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลปกครอง (ข้อยกเว้น)

ข้อยกเว้นตามรัฐธรรมนูญ: องค์กรอิสระ

บรรทัดฐานคำพิพากษา: องค์กรอิสระ (ไม่อยู่ในอำนาจศาล)

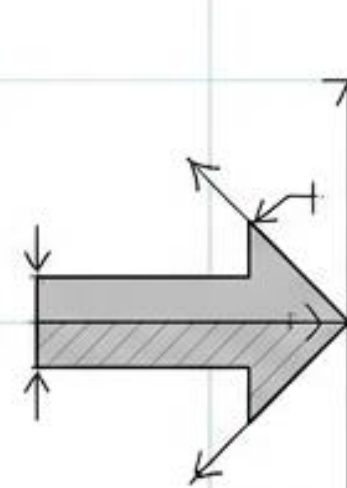
อำนาจกำหนดคำบังคับ (มาตรา ๗๒)

ข้อควรระวัง
ต้องพิจารณาประกอบมาตรา ๗๒ เสมอเมื่อมีการฟ้องคดี

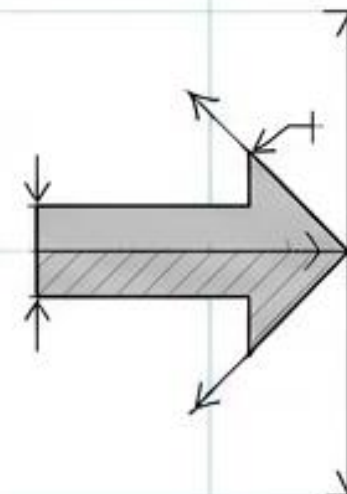
แผนผังคำบังคับ: การเพิกถอนและการสั่งให้ปฏิบัติหน้าที่

ฟ้องว่า:
กระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(๑) สั่งให้เพิกถอนกฎ/คำสั่ง หรือ
สั่งห้ามการกระทำทั้งหมดหรือบางส่วน

ฟ้องว่า: ละเลยต่อหน้าที่ หรือ
ปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร

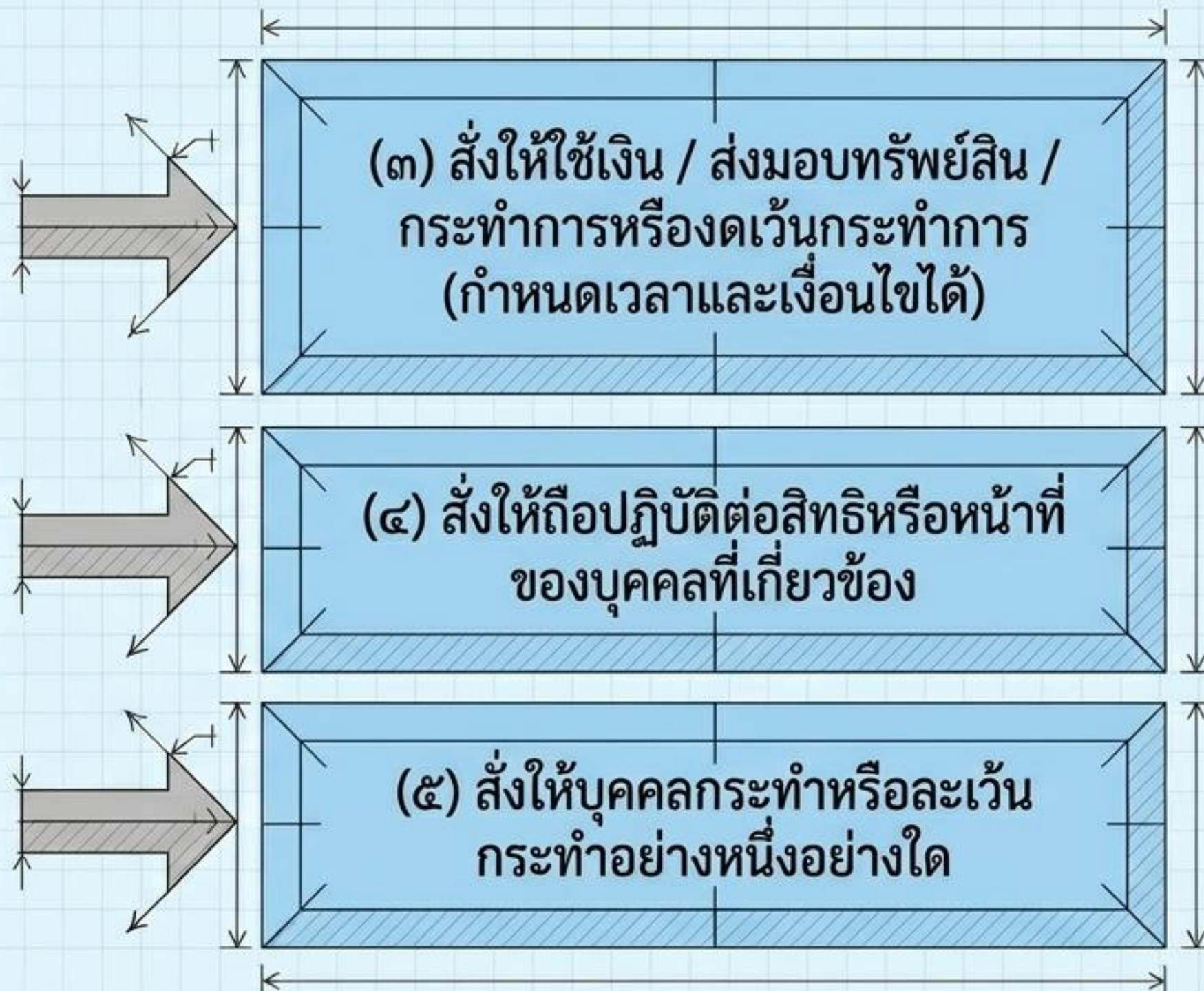
(๒) สั่งให้หัวหน้าหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่
ปฏิบัติตามหน้าที่ภายในเวลาที่ศาลกำหนด

แผนผังคำบังคับ: การชดใช้ ละเมิด และสัญญา

ฟ้องว่า: ละเมิด
ความรับผิดของหน่วยงาน /
สัญญาทางปกครอง

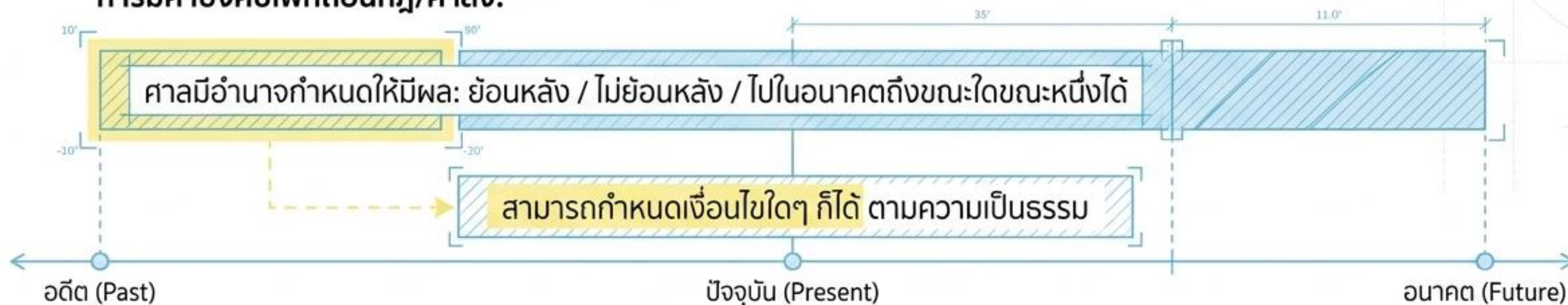
ฟ้องเพื่อ:
แสดงความเป็นอยู่ของสิทธิหรือหน้าที่

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย

เงื่อนไขและผลแห่งคำบังคับ (วรรคสองและวรรคสาม)

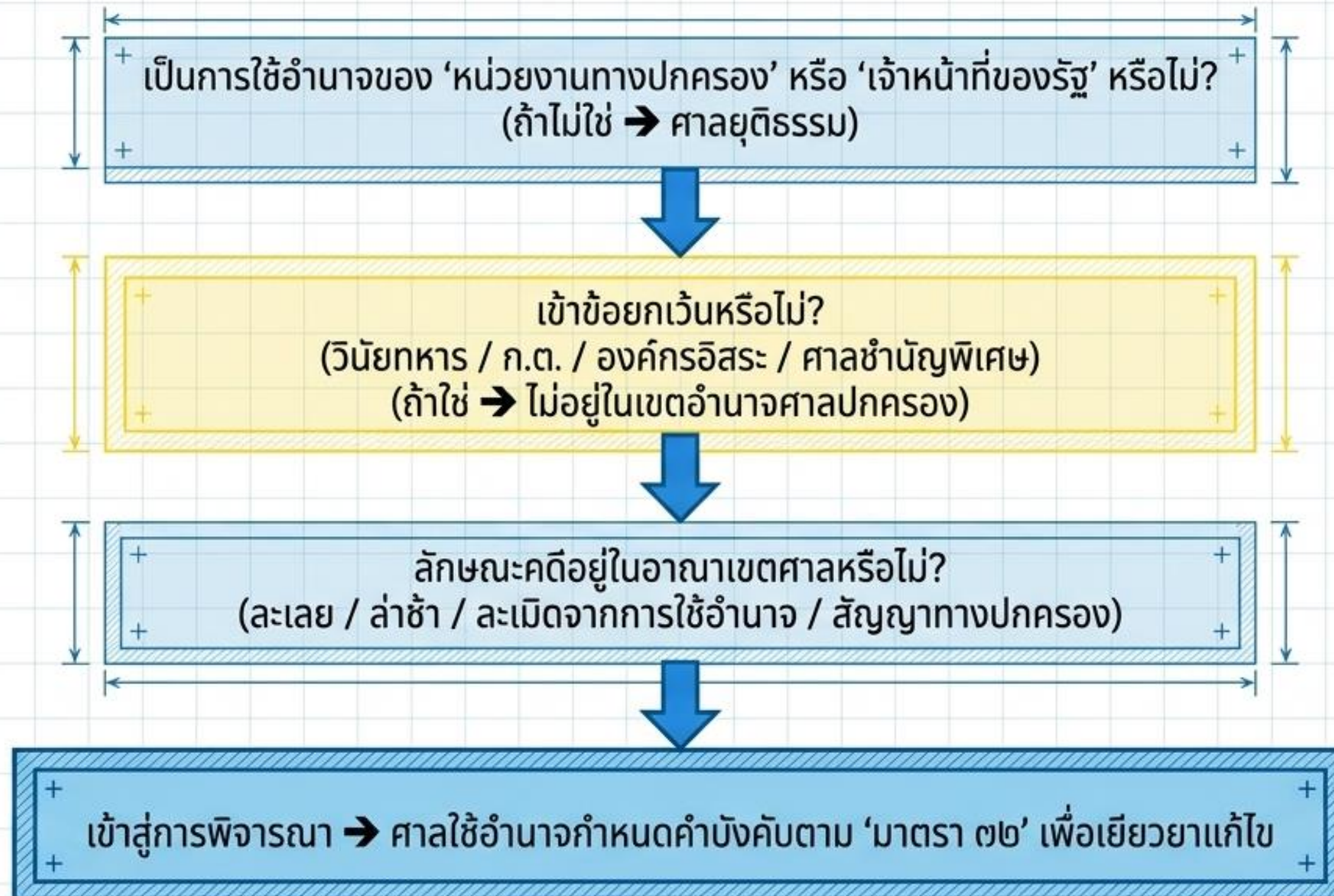
การมีคำบังคับเพิกถอนกฎ/คำสั่ง:

การเพิกถอนกฎ (กรณีพิพาทจนถึงที่สุด):

บทสรุป: แผนผังการวินิจฉัยคดีปกครอง (Jurisdiction Diagnostic Matrix)

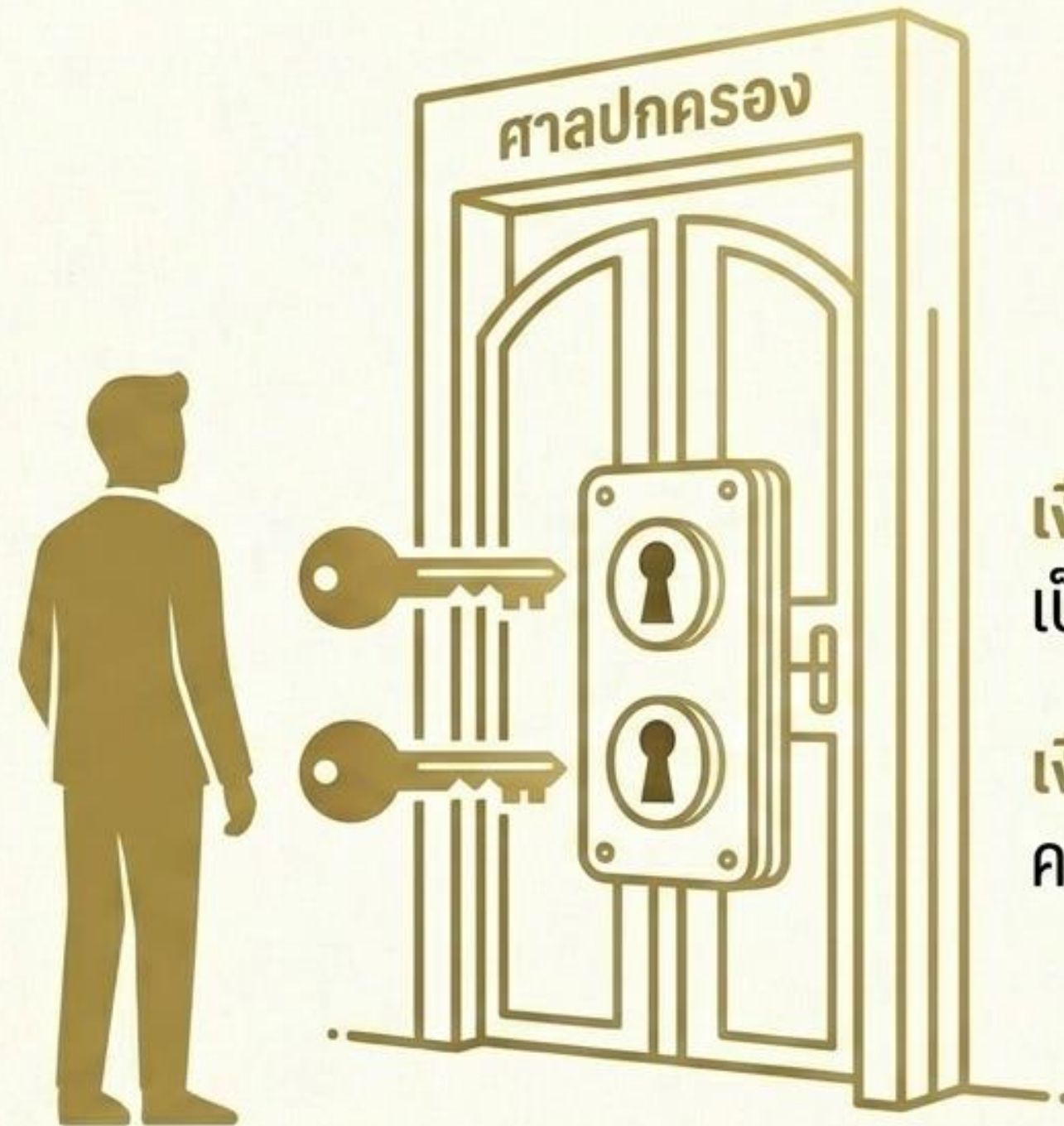

ฐานอำนาจแห่งวิธีพิจารณาคดีปกครอง (มาตรา ๔๔)

การดำเนินคดีปกครองไม่ได้อิงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่เป็นไปตาม:

เงื่อนไขก่อนฟ้อง (Pre-Filing Conditions)

เงื่อนไขที่ ๑:

เป็นผู้มีความเดือดร้อนหรือเสียหาย

เงื่อนไขที่ ๒: ผ่านขั้นตอนการแก้ไข
ความเดือดร้อนเบื้องต้นแล้ว

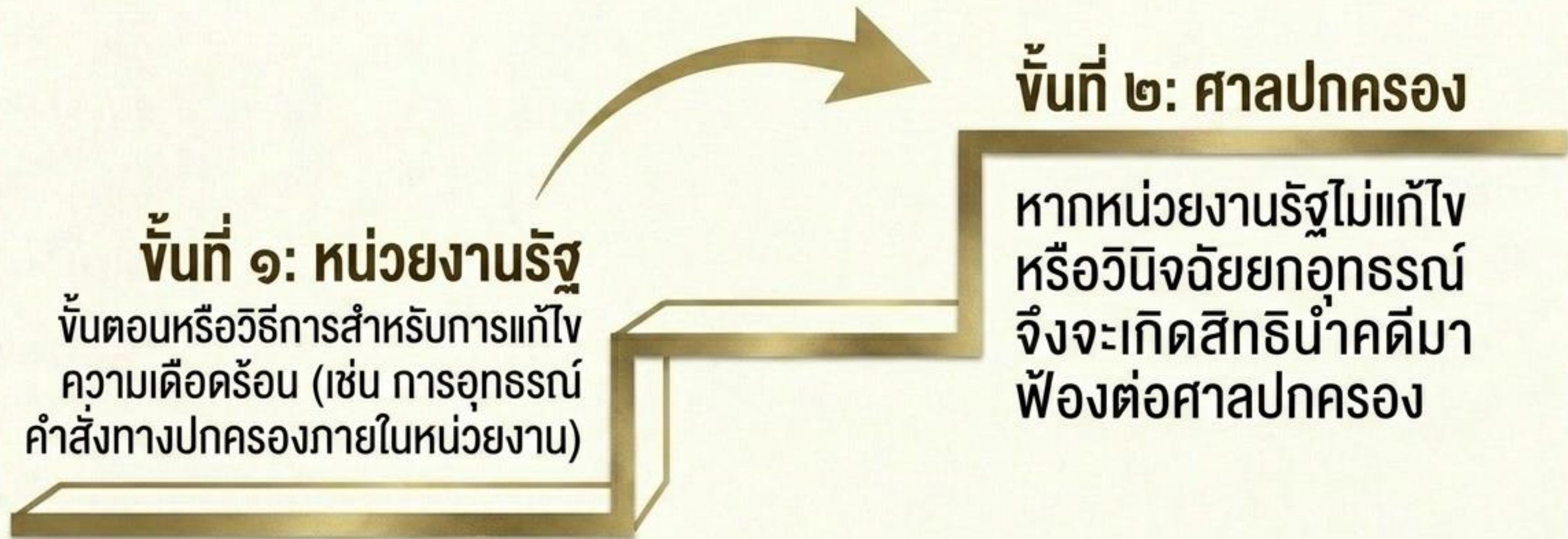
ผู้มีสิทธิฟ้องคดี: ความเดือดร้อนหรือเสียหาย

ต้องเป็นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย
หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้
จากการกระทำของหน่วยงานทางปกครอง

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด
ที่ อ.๗๖๔/๒๕๕๖

คำสั่งศาลปกครองสูงสุด
ที่ ๕๘/๒๕๕๓

การปฏิบัติตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด

**ศาลปกครองคือกลไกสุดท้าย (Last Resort)
เมื่อกลไกภายในฝ่ายปกครองล้มเหลว**

อำนาจหน้าที่: หากพบว่ากฎหมายหรือการกระทำใดของฝ่ายปกครองไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

สิทธิการฟ้อง: กฎหมายให้ถือว่าผู้ตรวจการแผ่นดินมีสิทธิและหน้าที่ 'เสมือนผู้มีสิทธิฟ้องคดี' ตามมาตรา ๔๒

นัยสำคัญ: เป็นกลไกคุ้มครองสิทธิของประชาชนในภาพรวม โดยไม่ต้องรอให้ประชาชนผู้เสียหายมาฟ้องเอง

ระยะเวลาและอายุความ

ในวิธีพิจารณาคดีปกครอง เวลาคือเงื่อนไขชี้ขาด การยื่นฟ้องล่าช้าแม้แต่วันเดียว
อาจหมายถึงการสูญเสียสิทธิในการได้รับการเยียวยาโดยสิ้นเชิง

อายุความ ๙๐ วัน (มาตรา ๔๙) - กรณีเพิกถอนคำสั่ง

กรณีเพิกถอนกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ต้องยื่นฟ้องภายใน ๙๐ วัน นับแต่วันที่รู้ หรือควรรู้เหตุแห่งการฟ้องคดี

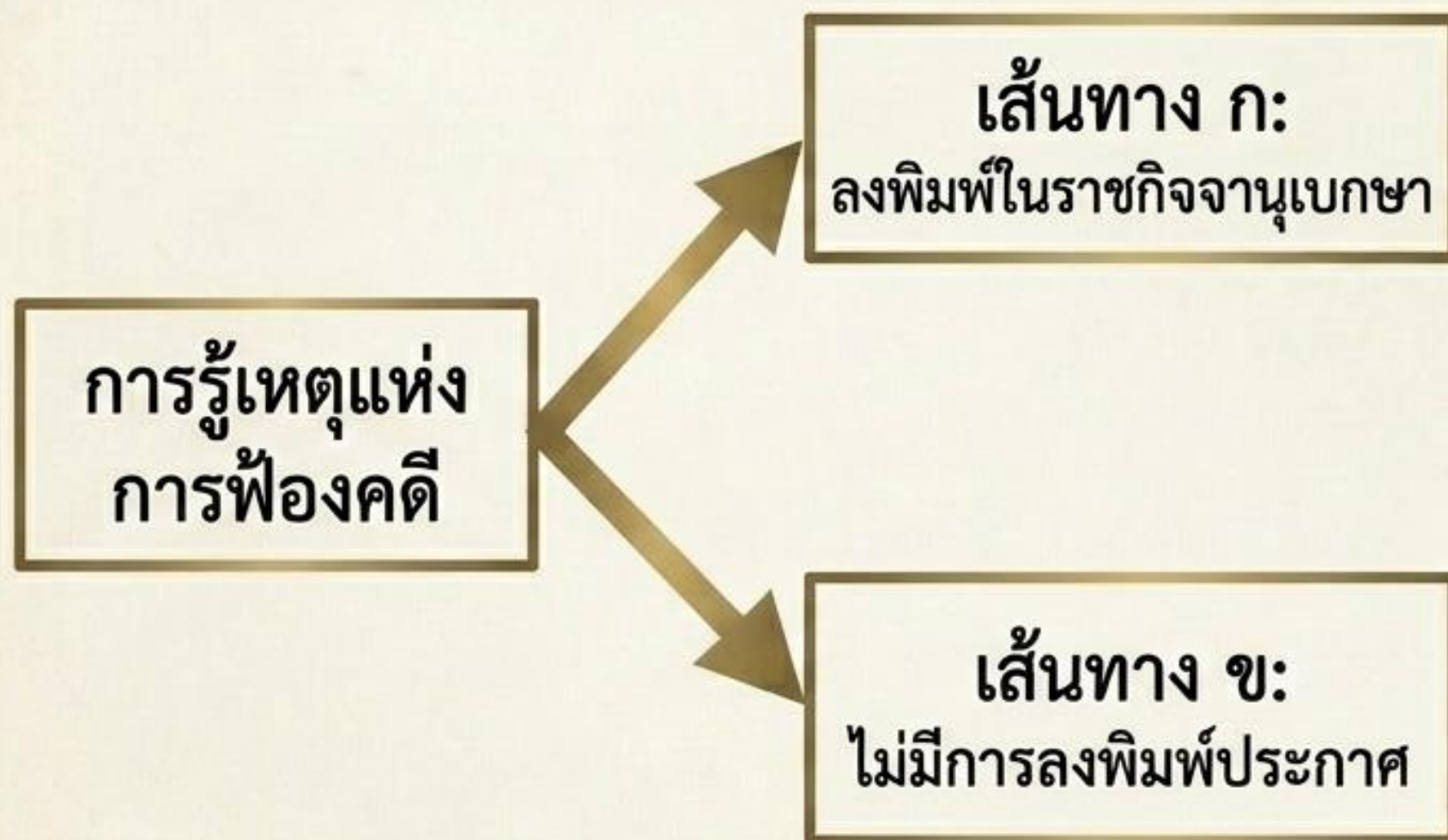
อายุความ ๙๐ วัน (มาตรา ๔๙) - กรณีละเลยต่อหน้าที่

กรณีละเลยต่อหน้าที่ หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร

ต้องยื่นฟ้องภายใน ๙๐ วัน นับแต่วันที่พ้นกำหนดนั้น

จุดเริ่มต้นของเวลา: กฎหมายให้ถือว่า 'รู้' เมื่อใด?

ถือว่ารู้ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้บังคับ

(ข้อยกเว้น: หากยังไม่อยู่ในบังคับของกฎในวันประกาศ จะเริ่มนับตั้งแต่วันที่เป็นผู้มีสิทธิฟ้องคดี - คำสั่งฯ ที่ ๘๖๕/๒๕๕๗)

ให้เริ่มนับตั้งแต่วันที่
'ได้รู้หรือควรรู้ตามความเป็นจริง'

(คำสั่งฯ ที่ คร ๑๘๘/๒๕๖๒, คำสั่งฯ ที่ ๑๑๐๘/๒๕๖๖)

ผลของการที่รัฐไม่อธิบายสิทธิ (มาตรา ๔๐)

กรณีหน่วยงานออกคำสั่ง แต่ไม่มีการระบุวิธีการยื่นคำฟ้องและระยะเวลาสำหรับยื่นคำฟ้องไว้ในคำสั่ง

๙๐ วัน

ขยายเวลาเป็น ๑ ปี

กฎหมายขยายระยะเวลาให้ประชาชน
โดยให้ถือว่าระยะเวลาฟ้องคดีขยายเป็น ๑ ปี
นับแต่วันที่ได้รับคำสั่งนั้น

อายุความคดีละเมิดทางปกครอง

(มาตรา ๕๑ ประกอบมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๓))

วันที่รู้หรือควรรู้เหตุ

ระยะเวลาปกติ: ให้ยื่นฟ้องภายใน ๑ ปี

เพดานเวลาสูงสุด: แต่ต้องไม่เกิน ๑๐ ปี (แม้อาจเพิ่งมารู้ภายหลังก็ตาม)

วันที่มีเหตุเกิดขึ้น

อายุความคดีสัญญาทางปกครอง

(มาตรา ๕๑ ประกอบมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๔))

วันที่รู้หรือควรรู้เหตุ

ระยะเวลาปกติ: ให้ยื่นฟ้องภายใน ๕ ปี

เพดานเวลาสูงสุด: แต่ต้องไม่เกิน ๑๐ ปี

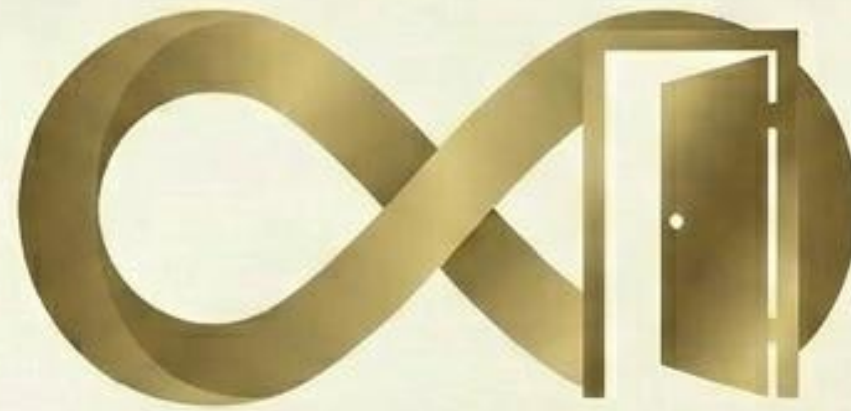

วันที่มีเหตุเกิดขึ้น

ตารางสรุปเปรียบเทียบอายุความศาลปกครอง

	ระยะเวลาเริ่มต้น (นับแต่รู้หรือควรรู้)	เพดานเวลาสูงสุด (นับแต่เกิดเหตุ)	ข้อยกเว้นกรณี รัฐไม่แจ้งสิทธิ
เพิกถอนคำสั่ง / ละเลยหน้าที่ (ม.๔๙)	๙๐ วัน	ไม่มีกำหนดไว้	ขยายเป็น ๑ ปี (ม.๕๐)
คดีละเมิดทางปกครอง (ม.๕๑)	๑ ปี	ไม่เกิน ๑๐ ปี	-
คดีสัญญาทางปกครอง (ม.๕๑)	๕ ปี	ไม่เกิน ๑๐ ปี	-

คดีที่ไม่มีอายุความ (มาตรา ๕๒ วรรคหนึ่ง)

บางคดีมีความสำคัญเกินกว่าจะถูกจำกัดด้วยเวลา กฎหมายจึงอนุญาตให้
ยื่นฟ้องคดีเมื่อใดก็ได้ หากเข้าข่าย ๒ กรณีนี้:

๑. การคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ
คดีที่ผลของคดีกระทบต่อคนหมู่มาก
หรือทรัพยากรของชาติ

๒. สถานะของบุคคล
คดีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิขั้นพื้นฐานใน
ความเป็นมนุษย์ สัญชาติ หรือครอบครัว

ดุลพินิจเพื่อความยุติธรรม (มาตรา ๕๒ วรรคสอง)

การฟ้องคดีที่ยื่นเมื่อพ้นกำหนดเวลาไปแล้ว...

**หากศาลปกครองเห็นว่าคดีที่ยื่นฟ้องนั้น
จะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม หรือมีเหตุจำเป็นอื่น
ศาลปกครองมีอำนาจรับคดีนั้นไว้พิจารณาได้**

วิธีพิจารณาคดีปกครองแม้จะเคร่งครัดเรื่องเวลา
แต่ในท้ายที่สุด เป้าหมายสูงสุดคือการปกป้องประโยชน์ของสาธารณะ
มากกว่าการยึดติดกับรูปแบบกระบวนการ